

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Avaliku õiguse osakond

Kati Luhamägi

SOTSIAALSE KONFLIKTI OLEMUS, ALLIKAD JA LAHENDAMISE TEED
EUROOPA PAGULASKRIISI NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja
lektor Silvia Kaugia

Tartu
2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Sotsiaalse konflikti olemus ja allikad	5
1.1. Sotsiaalse konflikti olemus	5
1.2. Sotsiaalse konflikti allikad.....	7
1.2.1. Sotsiaalne ebavõrdsus.....	8
1.2.2. Konflikt väärtushinnangute pinnalt.....	11
1.2.3. Materiaalseid ressursse puudutavad konfliktid.....	12
1.2.4. Võim kui ressurss ja selle jagamine.....	13
2. Pagulaskriis Euroopas, selle mõju riikide majandusele ja julgeolekule	16
2.1. Pagulaskriisi allikad.....	16
2.1.1. ISISe roll.....	19
2.2. Pagulaskriisi mõju teiste riikide majandusele ja julgeolekule.....	20
3. Euroopa pagulaskriisi lahendamise võimalikest meetmetest	27
3.1. Pagulase staatus ja pagulaste õigused.....	27
3.2. Pagulaskriisi lahendamise poliitilised ehk diplomaatilised meetodid	30
3.2.1. Läbirääkimised.....	31
3.2.2. Kolmanda poole sekkumine.....	33
3.2.2.1. Vahendus ja head teened.....	33
3.2.2.2. Lepitamine ja uurimine.....	35
3.3. Julgeolekunõukogu meetmed rahvusvahelises õiguses.....	38
3.3.1. Julgeolekunõukogu volitused ja tegevus.....	38
3.3.1.1. Julgeolekunõukogu meetmed, mis ei ole seotud relvajõudude kasutamisega.....	42
3.3.1.2. Relvajõudude abil rakendatavad meetmed.....	43
3.4. Pagulaskriisi lahendamise juriidilised ehk õiguslikud meetodid.....	46
3.4.1. Vahekohus.....	46
3.4.2. Kohtumenetlus.....	47
3.5. Pagulaskriisi leevendamise õigusvälised meetmed	47
Kokkuvõte	49
Summary	56
Kasutatud kirjandus	61
Kasutatud normatiivmaterjal:	64
Lisa 1. Süüria kodusõja peamised vahetud osalejad ja neid toetavad riigid	65

Sissejuhatus

Maailmas on vallandunud suurim väljarändekriis peale II Maailmasõda seoses olukorra ebastabiliseerumisega Araabia maades. Süürias puhkes kodusõda 2011. aastal, millest alates on väljaränne kasvanud kordades.

Süüria konflikt on kestnud juba aastaid. 2015. a muutus see aktuaalseks ka Euroopas, kuna suurenes põgenike sisseränne, meedias kajastati veriseid terrorirünnakuid Pariisis, Liibanonis, Egiptuses ja Türgis, mille taga on terrorirühmitus ISIS ehk Islamiriik. Ka Venemaa sekkumine Süüria konflikti tõstis Euroopa tähelepanu antud probleemi vastu.

Euroopa pole viimastel aastatel elanud ka majanduslikult heas ja muretus keskkonnas. Erinevate riikide majanduse halvenemine ja EL-i solidaarsuspaktid üksteise aitamiseks on lõhestanud liidu ühtsust ja tekitanud pingeid omavahel, põgenike lisandumine ja sellest tulenev majanduslik lisakoormus ainult võimendab seda.

Euroopat survestab üha enam pagulaskriis, sõjapõgenikud võtavad ette sagedamini pika ja ohtliku rännaku jõudmaks Euroopasse. Saabumine ja enda sisseseadmine ühiskonda, mille usulised tõekspidamised ja kultuur on totaalselt erinevad, ei pruugi islamiusulistele põgenikele kulgeda lihtsalt, võimalikud on konfliktid alaliste elanike ja riigisüsteemiga. Konfliktide teke tundub olevat paratamatu: inimeste maailmapilt, kultuuriline ning rassiline kuuluvus, sotsiaalne taust ja haridustase on väga erinevad. Selle pinnalt võivad tekkida väikesed konfliktid, mis võivad areneda suuremateks konfliktideks.

Sügav vastuolu erinevate ühiskonnagruppide vahel võib kaasa tuua sotsiaalse konfliktsituatsiooni, mida iseloomustavad erinevad (s.h ohtlikud) kokkupõrked ühiskonnas, mis võivad halvimal juhul kulmineeruda relvastatud võitluse erinevate vormidega. Vastuolud sotsiaalsel tasandil väljenduvad parteide ja erakondade võimuvõitluses, rahvuslik-etnilistes

kokkupõrgetes, mitmesuguste sotsiaalsete gruppide (k.a ususektide) eriarvamustes, regionaalsetest iseärasustest tulenevates vastuoludes jne.¹

Süüria on käesoleval ajal rahu ja julgeoleku ohustamise ning rikkumise pärast rahvusvahelise kogukonna tähelepanu all. Süürias toimunud kuriteod on pannud erinevad riigid arutlema selle üle, milliseid ühiseid samme tuleks ette võtta elanikkonna vastu sooritatud ränkade inimõiguste rikkumiste peatamiseks ja lõpetamiseks.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on leida vastus küsimusele, millised on õiguslikud ja õigusvälised võimalused Euroopas pagulaskriisi tulemusel avalduvate sotsiaalse konflikti ilmingute maandamiseks.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist.

Esimeses peatükis avatakse sotsiaalse konflikti mõiste, olemus ning vaadeldakse konflikti allikaid.

Teises peatükis tuuakse välja Euroopa pagulaskriisi allikad ja kriisi mõju Euroopa majandusele ja julgeolekule.

Kolmandas peatükis käsitletakse pagulaskriisi lahendamise võimalusi Euroopas. Tuuakse välja õiguslikud ja poliitilised meetmed ning vaadeldakse ÜRO Julgeolekunõukogu volitusi ja tegevust.

Käesolev magistritöö tugineb Eesti ja välismaa õigusteadlaste teoreetilistele käsitlustele, kasutatud on ka internetimaterjale.

Märksõnad bibliograafilise kande koostamiseks: sotsiaalsed konfliktid, pagulased, konfliktijuhtimine, rahvusvahelised relvajõud, Süüria.

---

¹S. Kaugia. Sotsiaalsest konfliktist ja selle reguleerimisest. – Akadeemia nr 7, 2000, lk 1483.

1. Sotsiaalse konflikti olemus ja allikad

1.1. Sotsiaalse konflikti olemus

Isikutevahelistest konfliktidest mõnevõrra erinev on sotsiaalse konflikti olemus ja tähendus. Lewis Coser on defineerinud sotsiaalset konflikti kui võitlust väärtuste pärast ja püüdlust erilise staatuse, võimu ja vahendite omamise poole, mille käigus oponentide eesmärgiks on oma rivaale alla suruda, kahjustada või elimineerida.²

Coser on määratlenud kahte põhilist konfliktitüüpi: „realistlikku“ ja „mitterealistlikku“. Realistliku konflikti puhul inimesed või grupid lihtsalt kasutavad konflikte kõige efektiivsemal moel saamaks, mida nad tahavad; kui nad saaksid selle, mida nad tahavad ilma võitluseta, siis nad loobuksid konfliktist otsekohe. Mitterealistlik konflikt kehastab vaenutegevust, mis lähtub muudest allikatest. Tihti muidugi sisaldab konflikt nii realistlikke kui ka mitterealistlikke elemente.³

Sotsiaalsete konfliktide uurimisega on tegelenud ja tegeleb konfliktiteooria, mis keskendub korratusele, kokkuleppe puudumisele ja avalikule vaenulikkusele indiviidide ja gruppide vahel ühiskonnas ning harmoonia puudumisele süsteemis ja tema osade vahel. Sellest vaatenurgast lähtudes on võitlus võimu ja ressursside pärast normaalne nähtus ning just stabiilsus ühiskonnas on olukord, mis vajab muutmist. Igal ajamomendil on sotsiaalne kord pigem ebavõrdset võimu omavate gruppide vahelise võitluse tulemus kui tehnoloogia pimedate jõudude või muude umbisikuliste ajaloovoolude tagajärg.⁴

Sotsiaalse konflikti olemust on avanud mitmed sotsiaalteadlased, keda võib esile tõsta konfliktiteooria esindajatena.

---

² L. A. Coser. *The Functions of Social Conflict*. New York: The Free Press 1969, p 8.

³ R. A. Wallace, A. Wolf. *Contemporary Sociological Theory*. Englewood Cliffs (N. J.): Prentice-Hall 1980, p 134-135.

⁴ B. B. Hess, E. W. Markson, P. J. Stein. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim 2000, lk 14.

Prantsuse sotsioloog ja filosoof E. Durkheim lähtus sotsiaalse konflikti olemuse väljatoomisel solidaarsuse mõistest, eristades mehhaanilist ja orgaanilist solidaarsust. Esimene põhineb ühiskonnaliikmete vahelise tööjaotuse vähesusel ja töö homogeensusel, mis on omane primitiivsetele ühiskondadele; teine solidaarsusliik on omane enam arenenud ühiskondadele, kus töö on heterogeense iseloomuga ja tööjaotus arenenud. Sotsiaalne konflikt väljendub E. Durkheimi arvates teatud hälbekäitumisena. Hälbekäitumisest kui tervikust eraldatakse sagedamini õigusrikkumised, enesetapud, narkomaania, alkoholism, toksikomaania, prostitutsioon, sotsiaalne parasiitlus; hälbekäitumise põhjuseks aga on anoomia. Anoomiaks nimetas E. Durkheim ühiskonna arengu murrangulistel ajajärgudel sageli ilmnevat nähtust, ühiskonna sellist seisundit, kui märgatav osa tema liikumisest, kes on teadlikud neid kohustavate normide olemasolust, suhtuvad neisse normidesse kas negatiivselt või ükskõikselt. Anoomia vajalikuks tingimuseks on aga kahe sotsiaalselt tingitud nähtuse kokkupõrge: ühelt poolt nõudmised, huvid ja vajadused ning teiselt poolt nende rahuldamise sotsiaalsed võimalused. Anoomia esineb kõlbelise kriisi tingimustes, kollektiivse teadvuse hävimisel ühiskonnas.⁵

K. Marxi ajaloolise muutuse mudel baseerub majandussüsteemis toimival võitlusel tootmisvahendite omanike ja mitte-omanike vahel. Marx oli seisukohal, et see konflikt ei lõpe enne, kui tootmisvahendid ühiskonnastatakse ning kaovad antagonistlikud klassid.⁶

M. Weber lähtus sotsiaalse konflikti olemuse väljatoomisel ühiskonnas esinevast stratifikatsioonist. Ta keskendus järgmistele mõistetele:

1) klass – viitab samal majanduslikul tasemel olevatele inimestele, kes kas teadvustavad või ei teadvusta oma ühiseid majandushuvisid ja seejärel muutuvad või ei muutu sotsiaalseks klaasiks;

- staatusgrupp – põhineb üldjuhul sarnase elulaadiga liikmete prestiižil, kuid staatuse omistamine ei tulene vältimatult inimese klassipositsioonist: mõnes ühiskonnas austatakse kõige rohkem just inimesi, kes lükkavad endast eemale kõik maise;
- partei – poliitiline ühendus, mis võib, aga ei pea väljendama klassihuvisid.⁷

---

⁵ S. Kaugia (2000), lk 1485-1486.

⁶ B. B. Hess jt (2000), lk 9.

⁷ B. B. Hess jt (2000), lk 113.

Konfliktiteooria keskendub küsimusele, kuidas on seotud sotsiaalne ja organisatsiooniline struktuur ja ressursside tasakaal. Selle teooria järgi on väärtused ja ideed seotud sotsiaalse keskkonnaga mitte sellest eraldiseisvad.⁸

1.2. Sotsiaalse konflikti allikad

Konflikt tekib ühiskonnas juhul, kui osapooled püüavad rahuldada oma vajadusi enda vastaste hävitamise või võimetuks tegemisega. Erinevalt teistest vastastikuse toime mehhanismidest, ei eelda konflikt olemasoleva sotsiaalse korra tunnustamist. Konflikt tekibki inimeste ja gruppide vahel just sellepärast, et olemasoleva korra tunnustamisest on loobunud, pidades seda rõhuvaks või ebaõiglaseks. Konfliktiga püütakse purustada või asendada neid, kes loovad sotsiaalse elu reeglid ja tagavad nende täitmist.⁹

Konflikti võivad põhjustada kahe osapoole väga erinevad vajadused, tekkinud arusaamatus või mittemateriaalse teguri toime. Konflikt võib sündida nii siis, kui kaks osapoolt tegutsevad ühise eesmärgi nimel ja tahavad üldiselt sama tulemust, kui ka kahe asjaosalise väga erinevate taotluste korral.¹⁰

Konfliktid tekivad tihti siis, kui tunneme end ohustatuna kellegi poolt, kes meie meelest 1) tegutseb teistsuguste väärtussüsteemide ja tõekspidamiste ajal; 2) tungib territooriumile, mida meie peame enda omaks; 3) võtab ära midagi, mida peame õigusega enda omaks; 4) teeb meile mingil moel halba või kahju; 5) erineb meist mingil moel; 6) põhjustab meile ebamugavust.¹¹

Peamisteks sotsiaalse konflikti allikateks on sotsiaalne ebavõrdsus, väärtused, majandus ja võim.¹²

---

⁸ R. A. Wallace, A. Wolf (1980), p 157-158.

⁹ B.B. Hess jt (2000), lk 63-64.

¹⁰ R. J. Lewicki jt (1999), lk 30.

¹¹ H. Lacey (2002), lk 28.

¹² R. Fisher. Sources of Conflict and Methods of Conflict Resolution. Washington: American University 2000. – http://www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/sources_of_conflict_and_methods_of_resolution.pdf. (06.04.2016).

1.2.1. Sotsiaalne ebavõrdsus

Sotsiaalne ebavõrdsus on otseselt seotud sotsioloogia selliste teemadega nagu klassid ja sotsiaalne kihistumine ning mobiilsus. Sotsioloogilised uuringud on tõestanud, et ebavõrdsus ühiskonnas ei ole pelgalt majanduslik.¹³

Klasside ja kihistumise mõiste kasutamisel on kirjeldus ja prognoos, teooria ja poliitika iseäralikult läbi põimunud. Kõige tähtsam on klasside¹⁴ seisuslikkus ja sotsiaalne tajutavus, sealhulgas nende liikmete endi poolt. Klassidest saab jutt olla alati üksnes sotsiaalses ja teaduslikus mõttes koos. Ühiskond ise mõistab end „klassidena“ ja korrastub „klassideks“, ja sotsioloogiline mõiste registreerib ja reflekteerib seda, kritiseerides klassimõiste eeldusi. Sotsiaalne mobiilsus – nagu ka geograafiline mobiilsus, isegi igapäevane mobiilsus perekonna ja töökoha vahel – paiskab inimeste eluteed ja elutingimised segamini. Kõikide nende mobiilsusliikidega ning eriti nende kõikidega kokku on seotud üha uued individualiseerimise astmed, mis lõdvendavad sidemeid perekonna, naabruskonna, kolleegide, elukutse ja ettevõttega ning sidemeid teatud regionaalse kultuuri ja maastikuga. Inimeste eluteed muutuvad sõltumatuteks nendest tingimustest ja sidemetest, millest nad pärinevad või millesse nad satuvad, ning omandavad nende suhtes iseseisvuse, mis üldse alles võimaldab kogeda neid isikliku saatusena. Leibkondade käsutada oleva raha lisandumine tuleneb olulises osas naiste tööhõive kasvust. Naised on suuresti vabanenud kahemõttelisest „tasustatava abitööjõu“ seisundist ning on palgatöö abil teinud end abikaasast nii-öelda „sõltumatuks“. „Ise teenitud raha“ väärtus ei ole üksnes materiaalne, vaid ka sotsiaalne ja sümbolne. See muudab võimusuhteid abielus ja perekonnas.¹⁵ See annab naistele perekonnas sõnaõiguse, vabaduse ning iseseisvuse. Seega: sotsiaalsed suhted sõltuvad suurel määral oma enda raha teenimisest ja käsutamisest. Seoses naiste palgatöö ja „oma rahaga“, rabelevad nad justkui välja koduperenaise rollist, jagades majapidamistöid mehega. Lisaks majanduslikule ebavõrdsusele tuleb rõhutada soolisest erinevusest tulenevat sotsiaalset ebavõrdsust.

¹³ I. Aimre. Sotsioloogia. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2001, lk 227.

¹⁴ Klasse mõistame suurte gruppidega, mis on oma elus ja tegevuses omavahel seotud.

¹⁵ U. Beck. Riskiühiskond: teel uue modernsuse poole. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005, lk 100-112.

Soolist erinevust ja sotsiaalset ebavõrdsust on käsitletud põhiliselt nn meeste ühiskonna aspektist: mehed tegelevad kvalifitseerituma tööga ja neile makstakse kõrgemat palka, meestel on võimalik omandada mitmekülgne haridus ja hakata tööle igas valdkonnas, naiste puhul kehtib aga nii hariduslikke kui kutsealaseid piiranguid. Sotsiaalsete rollide determineeritus rollitaitja soost oleneb eelkõige ühe või teise ühiskonna või kultuuri arengutasemest ja suundumustest. Enamuses maades on meeste eluiga lühem ja nad haigestuvad sagedamini südame- ja vaimuhaigustesse. Neid ja muidki tagajärgi seletatakse põhiliselt sooerinevustega. Aga ka sotsiaalsete rollide võrdsus ei saa olla absoluutne: ema ja isa ei saa oma kohti vahetada. Meeste ja naiste ebavõrdsus saab alguse nende endi erinevusest, omandades kultuurist olenevalt erineva iseloomu. Üldiselt on teada, et soolised erinevused käivad kaasas nii inimeste tervise kui elueaga. Probleem meeste ja naiste võrdsusest tööl, kodus ja puhkehetkel püsib ega kao arutelude orbiidilt ilmselt mitte kunagi. Soolised erinevused kanduvad majandus-, kutse-, haridus- ja teistesse valdkondadesse, muundudes ebavõrdsuseks.¹⁶

See ajalooliselt tekkinud olukord, kus teadvus on uuenenud, kuid mehe ja naise olukord on jäänud samaks, on kahes mõttes plahvatusohtlik: noored naised on – hariduselt meestega võrdsustades ning oma seisundit teadvustades – hakanud ootama nii töö- kui ka perekonnaelult rohkem võrdsust ja partnerlust, kuid tööturg ja meeste käitumine muutuvad hoopis vastassuunas. Mehed on kätte õppinud võrdsuse retoorika, kuid sõnadele ei järgne teod. Hoolimata (hariduslike ja õiguslike) eelduste võrdsustamisest muutub meeste ja naiste olukord samal ajal ebavõrdsemaks, teadvustatumaks ja legitimeerimatumaks. Teravnevad vastuolud: naised ootavad võrdsust, kuid ebavõrdsus püsib ning mehed kasutavad ühise vastutuse hüüdlauseid, et vanad soorollid ei kao.¹⁷

Etnilisel ja rassilisel ebavõrdsusel on isiksusekeskne, grupiline või riiklik iseloom. Üldtunnustatud on seisukoht, et nii etnos kui rass ei ole pelgalt sotsiokultuurilised fenomenid. Etnilis-rassiline ebavõrdsus kuni diskrimineerimiseni välja on ajaloolis-poliitiline sünnitus, millele andis erilise hoo kapitalistlike tootmissuhete ja rahvusriikide teke. Etniline vähemus moodustab tavaliselt ühiskonna madalama osa, kuuludes töötute või deklasseerunud elemendi

---

¹⁶ I. Aimre (2001), lk 228.

¹⁷ U. Beck (2005), lk 129.

hulka. Ebavõrdsus eksisteerib nende puhul hariduses, töö- ja kutsealades ning sellest tulenevalt sissetulekus, varanduses, eluviisides jms. Seega on ebavõrdsuse väliseks avalduseks vaesus, harimatus ja kultuuritus. Kui sotsiaalsete erinevuste ja ebavõrdsuse käsitusi grupeerida ja täiendada, võib esitada järgmise loetelu:

- staatuseline ebavõrdsus – palk, tulud, varandus, omand, võimalused, majandustegevused jne;
- sotsiaalne ebavõrdsus – võimalus liikuda ja soetada tutvusi teatud ühiskonnakihtides, klubides, seltskondades; saavutada prestiiž, kuulsus, tuntus, maine jne;
- poliitiline ja poliitilisest korrast tulenev ebavõrdsus – omada võimu ja autoriteeti, domineerida parteis, kollektiivis, seltskonnas; omada kodanikuõigusi või taluda poliitiliste võimaluste piiranguid jne;
- kultuuriline ebavõrdsus – elustiili ja käitumisstiili erinevused, subkultuurist tulenevad erinevused realiseeruvad ebavõrdsusena;
- religioosne, usuline ebavõrdsus – tööalane, hariduslik, abiellumise ja perekonna loomise eelistatus või piiratus;
- rahvuslik, etniline ebavõrdsus – teisest rahvusest või teise etnilise kuuluvusega isikute mittesallimine, tagakiusamine või nende eelistamine; nendele osaks saavad piirangud hariduses, töös, abielus; nende halvustamine, avalikult või varjatult mõnitamine, “siltide” külge kleepimine;
- rassiline ebavõrdsus – sallimatus, tagakiusamine; piirangud või eelistatus hariduses, tööalal, abielus jne;
- indiviidi omadustest tulenev ebavõrdsus – ilu, hea kehaehitus, mõistus, mälu, tahtejõud, töövõime, suhtlemisoskus, liidriomadused, karismaatilisus, orientatsioonidest ja püüdlustest tekkivad erinevused, mis võivad tänapäeva ühiskonnas kujuneda sotsiaalseks ebavõrdsuseks, teatud tüüpi eelistamiseks;
- sooline ja vanuseline ebavõrdsus – naiste ja elatanud inimeste varjatud ja avalik diskrimineerimine või noorte ja meeste eelistamine;
- haridusest ja professionaalsest ettevalmistusest tulenev ebavõrdsus – massiharidus või privilegeeritud haridus, kõrgelt väärtustatud professionaalsed oskused, kõrgetasemeline ettevalmistus, professionaalne tulemuslikkus, produktiivsus või vastupidi;
- elu- ja tegevuskohast tulenev ebavõrdsus – tsentrumi ja perifeeria erinevusest

tulenevad erinevused hariduses, informatsiooni kättesaadavuses, kultuuritarbimises, töötasudes, tööhõives, tutvuses, maailmapildis, ühiskonnaägemuses jne.

Sotsiaalne ebavõrdsus on oma olemuselt hüvede ja ressursside erinev jaotus inimeste, perekondade ja gruppide vahel, tegelikult ka territoriaalselt ja riikide lõikes. Ebavõrdsus ei väljendu ainult sotsiaalsete kihtide kõrgemas ja madalamas positsioonis. See realiseerub peaaesjalikult eluvõimalustes, elustiilis, hoiakutes ja käitumises.¹⁸

Sotsiaalne ebavõrdsus on oluline sotsiaalse konflikti allikas.

1.2.2. Konflikt väärtushinnangute pinnalt

Väärtus kujutab endast materiaalse, sotsiaalse, vaimse jne nähtuse tähendust inimese jaoks, suhtumist neisse nähtustesse ja hinnangut neile, mida kannab nii üksikisik, sotsiaalne grupp kui ka ühiskond tervikuna. Väärtused on orientiiriks, mille järgimisega inimene säilitab oma tegevuse või olemise sisemise järjepidevuse. Sama kehtib ka grupiväärtuste kohta.¹⁹

Konflikt väärtushinnangute pinnalt (nt rahvuslik-etnilised konfliktid) on üks raskemini lahendatavaid. Siin on tegemist printsiipide ja põhimõtetega, millest on raske, kui mitte võimatu lahti öelda. Loobudes oma põhimõtetest, esivanematelt pärandatud traditsioonidest, kaotab konfliktiosaline oma näo, oma prestiiži.²⁰ Prestiiž sõltub teiste inimeste austusest. Mõnes ühiskonnas austatakse tarkust ja tagasihoidlikkust, teises hooplemist ja sõjakust. Kaasaegses industriaalühiskonnas põhineb prestiiž peamiselt töökohal ja sissetulekul. Skaala madalaimaid astmeid okupeerivad töökohad, mis vajavad vähest koolitust, on oma iseloomult „mustad“ ja kus tegeldakse vaid käskude täitmisega. Elukutsete prestiižiskaala alumistel astmetel asuvad sellised elukutsed nagu prügivedaja, restoranitöölaine, vanadekodu abitöölaine ja taksojuht. Kuigi need töökohad ei pruugi olla ühiskonnas kõige madalamalt tasustatavad, peetakse neid madalaprestiižseteks. Vaatamata sellele, et inimesed teevad vahet majanduslikul tulukusel ja elukutse sotsiaalsel väärtusel, võetakse elukutse prestiiži hindamisel arvesse mõlemaid

---

¹⁸ I. Aimre (2001), lk 227- 230.

¹⁹ S. Kaugia. Õigusteadvuse olemus ja aregudeterminandid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 43.

²⁰ S. Kaugia (2000), lk 1499.

muutujaid, kusjuures puudujäägid elukutse sotsiaalses väärtuses kompenseeritakse majandusliku tulususega ja vastupidi. Prestiigi kohta antavaid hinnanguid mõjutab lisaks ka see, kas elukutses domineerivad mehed või naised, kusjuures nn naiste töökohad on üldjuhul madalama prestiižiga.²¹ Vaidlus põhimõtetest loobumise astme üle toob alati kaasa selle grupi lagunemise, millel on konflikt mõne teise grupiga. Sellega kaasneb omakorda liidri vahetumine ja uus arusaam põhiväärtustest.²²

Rahvuspõhine poliitika pole iseenesest konflikti- või vägivallaallikaks, ent see jätab lahtiseks küsimuse, miks selle „tsiviliseeritud“ teostamine on mõningatel juhtudel võimalik ja teistel mitte. Kui selle taipamise juures, et etniline konflikt pole mitte loomulik, vaid inimese põhjustatud katastroof, üldse midagi optimistlikku leida võib, on selleks fakt, et inimesed on võimelised õppima – mitte ainult tõhusamat tapmist ja piinamist, vaid ka etniliste konfliktide lahendamise viise ning seda, kuidas aidata konfliktidest puudutatud ühiskondadel end taas üles ehitada ja alustada teed jätkusuutliku rahu ja arengu suunas. Etnilised konfliktid ei kao meie elust veel mõnda aega, kuid nende põhjuste, tagajärgede ja dünaamika mõistmine aitab meil neid tulevikus tõhusamalt ennetada.²³

1.2.3. Materiaalseid ressursse puudutavad konfliktid

Sotsiaal-majanduslikud konfliktid on hästi reguleeritavad. Et materiaalsed väärtused on mingil viisil mõõdetavad, muutub küsimus ressursside jaotamisest tavaliselt kauplemiseks, mille puhul on võimalikud vastastikused kokkulepped.²⁴ Selles võitluses võib mõnel inimesel või grupil olla juba algusest peale teiste ees eelis. Sotsiaalse kihistumise mõiste viitab staatuste hierarhiale, mis väljendub võimu, prestiiži ja vara ebavõrdses jaotumises ühiskonna liikmete vahel. Konfliktiteoreetilisest vaatenurgast, mis näeb ajalugu jätkuva võitlusena nende väheste, kes omavad tootmisvahendeid, ja nende paljude, kes tootmisvahendeid ei oma, vahel, tundub tihti, et stratifikatsiooni dimensioonide vahel eksisteerib teatud ühtsus. Igas ühiskonnas eksisteerivad väärtused, mis näitavad inimese edukust. Nt Ameerika Ühendriikides on edukuse väljenduseks

---

²¹ B. B. Hess jt (2000), lk 114-115.

²² S. Kaugia (2000), lk 1499.

²³ S. Wolff. *Ethnic Conflict A Global Perspective*. Oxford: Oxford University Press 2006, p 4-6.

²⁴ S. Kaugia (2000), lk 1499-1500.

jõukus. Jõukus tähendab ju võimu ja neid mõlemaid saab koos kasutada respekti saavutamiseks. Jõukuse arvutamisel võetakse kokku kõik leibkonnavarad alates elukindlustuspoliiside väärtusest ning lõpetades kinnisvara ja aktsiatega. Perekondade sissetulek varieerub ühiskonnas suuresti. See sõltub raha teenija soost, rahvusest, töötavate inimeste arvust perekonnas ja perekonnatüübist.²⁵

1.2.4. Võim kui ressurss ja selle jagamine

Võitlus võimu pärast iseloomustab poliitilise iseloomuga sotsiaalseid konflikte. Mida kõrgema koha pärast võideldakse, seda ägedam on võitlus. Hierarhia tipus on riigipea, valitsusjuhi ja liikmete ametikohad ning kõik asjaosalised on valmis palju ohverdama, et saavutada poliitiline edu, et avardada enda ja oma grupi võimupiire. Just võitlus võimu pärast on kõigi poliitikasuhete varjatud elemendiks, kuigi seda reeglina avalikult ei tunnista ning see peidetakse õiguslike ja ideoloogiliste kulisside taha.²⁶

Erinevad huvid ja lahkarmused sotsiaalsete gruppide vahel ühiskonnas on poliitilise tegevuse algpõhjuseks. Poliitika on kompromisside kunst. Kompromiss eeldab poliitiliste jõudude mõlemapoolset järeleandmist. Niisiis on poliitika sotsiaalne tegevus, mis kasvab välja eriarvamustest, sotsiaalsetest konfliktidest ja on seotud võimu püüdega midagi muuta eri gruppide vahel või kaitsta midagi muutuste eest ja saavutada konsensus. Eri riikides ja ühiskondades on sotsiaalne konflikt püsiv, küsimus on vaid selle konflikti teravuse astmes. Konflikti viimine mingisuguseks kokkuleppeks erinevate sotsiaalsete jõudude vahel on poliitilise tegevuse eesmärk. Kokkulepe, mis hoiab ära kasvõi natukeseks ajaks sotsiaalse konflikti edasise arenemise. Võiks öelda ka vastupidi – seal, kus konflikti areng ei ole seotud mitte ühegi kokkuleppega, puudub poliitika.²⁷

Poliitikaks on vajalikud lahkarmused erinevate sotsiaalsete gruppide vahel ning esinema võimuorgan, kes püüab gruppide vahelist konflikti mingi suunas lahendada. Kõik riigid erinevad

---

²⁵ B. B. Hess jt (2000), lk 112-115.

²⁶ S. Kaugia (2000), lk 1499-1500.

²⁷ J. Ruus. Poliitilised institutsioonid. Tallinn: Riigikantselei 1998. – <http://www.digar.ee/arhiiv/en/download/199248>. (10.04.2016).

loodusrikkuste, toorainevarude poolest. Erinevates riikides on erinev seadusandlus, traditsioonid: näiteks on erinevad kodanikuõigused, erinevad sotsiaalsed staatused perekonnas, üksikisikutel, välismaalastel, mustanahalistel, naistel jne. Poliitika lättteks on eri sotsiaalsete gruppide väärtuste vaheline erinevus, mis tuleneb suurel määral ühiskonna gruppide majanduslikest huvidest ja viivad paratamatult lahkarvamuste-konfliktideni. Selleks, et erinevaid gruppe koos hoida, on vaja teatud mängureegleid – seadusi, regulatsioone, on vaja poliitikat.²⁸

Igas piirkonnas on olemas kohalikud, regionaalsed ja rahvuslikud huvid. Rahulolematus on seda suurem, mida suuremad on sotsiaalmajanduslikud ja regionaalsed erinevused. Loomulikult on geograafilised ning majanduslikud erinevused ühe riigi piires palju vähem tuntavad kui näiteks erinevate riikide vahel. Just nimelt riikidevaheliselt tasandilt on poliitika sageli viinud riikidevaheliste liitudeni või ka sõdadeni. Diplomaatilises mõttes on kõik võrdsed – olgu tegemist suure või väikse riigiga.²⁹

Konfliktid on reeglina mitme tekkeallikaga. Näiteks ametiühingu-juhtkonna konflikt on tavaliselt seotud majandusliku konkurentsi, kuid seal võib toimuda ka võimuvõitlus ning konflikt on sageli seotud ka lahkumisevate ideoloogiate või poliitiliste väärtustega. Mida rohkem tekkeallikaid, seda intensiivsem ja raskesti juhitavam konflikt on. Olulisteks konfliktide allikaks on ka ebaefektiivne kommunikatsioon. Mõõdarääkimine ja valestimõistmine võivad tekitada konflikte isegi juhul, kui põhilised vastuolud puuduvad. Lisaks võivad pooltel olla erinevad arusaamad olukorra seikade kohta ning kuni nad infot pole vahetanud ja oma arusaamu selgitanud, on lahenduse leidmine võimatu. Enesekesksus, selektiivne tajumine, emotsionaalne erapoolikus, eelarvamused, jne on asjaolud, mille tulemusena võivad meie ja teise poole arusaamad olukorrast suuresti erineda. Kui oma mõtete selgeks ja viisakaks edastamiseks jääb oskusi väheks, on tulemuseks sageli segadus, solvumine ja viha, mis kõik muudavad konflikti üha ägedamaks. Pooled võtavad konflikti väga tõsiselt, hoolimata sellest, kas konfliktil on objektiivsed põhjused või on see tekkinud ainult taju või suhtlusprobleemide tõttu.³⁰

---

²⁸ J. Ruus (1998).

²⁹ J. Ruus (1998).

³⁰ R. Fisher (2000).

Seega: sotsiaalsete konfliktide peamiseks põhjusteks on eesmärkide erinevus, ressursside piiratus ja jagamine, vastastikune sõltuvus, erinevad seisukohad, staatuse ebamäärusus, kommunikatsiooni probleemid,³¹ erinevad väärtushinnangud, võimuvõitlus ja sotsiaalne kihistumine.

---

³¹ K. Türk. Eestvedamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2001, lk 181.

2. Pagulaskriis Euroopas, selle mõju riikide majandusele ja julgeolekule

2.1. Pagulaskriisi allikad

Euroopas on puhkenud suurim pagulaskriis pärast Teist maailmasõda, sajad tuhanded inimesed põgenevad, sest nende tavapärase elu on segi löödud või lausa võimatuks tehtud. Lähis-Idas ja Aafrikas on tekkinud kaos, mis mõjutab tervet Euroopat. Süüria, Iraak, Liibüa, Somaalia on jagunenud läbiseigi omavahel võitlevateks sõjapealike võimualadeks, kus on läbi põimunud usulised, rahvuslikud, majanduslikud huvid ning erinevad arusaamad moraalist ja ühiskondlikest väärtustest. Põgenikud rändavad Euroopasse ja taotlevad varjupaika. Suur osa põgenikest siirdub Euroopasse Süüriast.

UNOCHA käesoleva aasta aprilli andmetel on 4,8 miljonit süürlast sunnitud lahkuma kodumaalt ja 6,5 miljonit sunnitud ümber asuma riigisiselt, muutes Süüria ümberasumise kriisi ülemaailmselt suurimaks. Aastal 2016 vajab humanitaarabi eeldatavalt 13,5 miljonit süürlast, nende hulgas 6 miljonit last. 4,6 miljonit inimest neist asuvad raskelt ligipääsetavates kohtades ja ligi pool miljonit ümberpiiratud paikades.³²

Süüria rahvastik koosneb Süüria araablakest, kurdidest, süürlastest, Süüria türkmeenidest ja palestiinlastest. Üle 70% rahvastikust on sunniidid. Usuliste vähemuste seas on alaviidid, süüria kristlased, druusid ja šiiidid. Alaviidid on ajalooliselt olnud sageli taga kiusatud usuvähemus. Nad kuuluvad šiitide hulka ning on sunniitide silmis hereetikud. Süüria elanikkonnast moodustavad alaviidid umbes 12%.³³ Enamik Süüria šiidi vähemusest peab ülestõusnuid terroristideks, mitte vabadusvõitlejateks. Aladel, mida Süüria armee ei kontrolli, kardavad šiiidid oma elu pärast. Seepärast nad pigem sallivad ülestõusnute ja valitsusvastaste julma kohtlemist valitsusvägede poolt, mistõttu neid peetakse al-Assadi toetajateks.³⁴ Kurdid on Süüria suurim

---

³² United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. About the Crisis. – <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>. (14.04.2016).

³³ W. Sahm Von Ulrich. Dramatische Entwicklungen in Syrien und Jemen. – HaGalili 2011. – <http://www.hagalil.com/2011/03/syrien-3/>. (14.04.2016).

³⁴ T. Arango. Syria's Sectarian Fears Keep Region on Edge. – The New York Times 2012. – http://www.nytimes.com/2012/02/29/world/middleeast/syria-crisis-highlights-paradoxes-of-assad-support.html?pagewanted=all&_r=1. (14.04.2016).

mittearaabia rahvastikurühm (umbes 1,7 miljonit, ligi 9% rahvastikust).³⁵ Süüria konfliktis keskmes on täna president Bashar Al-Assad. Peamised konfliktis osalejad on väga ülevaatlikult ära toodud käesoleva töö lisas 1.³⁶

Konflikt on muutunud üha rohkem etnilist ja religioosset nägu. Al-Assadi väed on rünnaku alla võtnud tsiviilisikutest sunniite, mässulised seevastu alaviite ja teisi režiimile ustavaid vähemusi. Kristlased, kurdid ja türkmeenid on konfliktis kaasatud ning on sundseisus pidanud enesekaitseks relvastuma ja võitluspoole valima.

Süürias on 1963. aastast üheparteisüsteemi raames valitsenud Araabia Taassünni Sotsialistlik Partei. Reaalsed opositsiooniparteid pole olnud lubatud. Kuigi sama partei oli võimul ka Saddam Husseiniga Iraagis, rivaalitsesid Iraagi ja Süüria haru juhtpositsiooni pärast araabia maades ning septsesid teineteise vastu vandenõusid.³⁷ 2010. aasta detsembris puhkesid avalikud meeleavaldused kogu Lähis-Idas autokraatlike režiimide vastu. Kuigi mõned meeleavaldused olid rahumeelsed, siis teised järk-järgult kasvasid kodumaiseks ülestõusuks ning kodanikuühiskonna ja rahvusvaheliseks sõjaks. Rahvusvaheline kriminaal- ja humanitaarõigus on loonud teatud kaitse haavatavatele elanikkonnarühmadele. Kuid rahvusvaheline õigus ei taga ühetaolist kaitset tsiviilisikutele ja võitlejatele, kes on sarnastes olukordades. „Araabia kevade“ järgselt, mõned riigid on olnud suhteliselt stabiilsed, samas teised peavad lahendama riigisiseseid konflikte. Vägivaldne kodusõda Süürias kestab tänaseni.³⁸ Vastusena ülestõusule on al-Assad alates aprillist 2011 välja kuulutanud ulatuslikud reformid. Risk, et poliitiline vastasseis läheb üle tülideks etnilisel ja usulisel pinnal, on alati eksisteerinud, kuid "kui lahingud valitsusvägede ja valitsusvastaste relvastatud rühmituste vahel on kestnud juba ligi kaks aastat, on konflikt oma iseloomult muutunud varjamatult usulahkude vaheliseks".³⁹

---

³⁵ T. Leht. ISIS ja Süüria lõputu sõda. – Poliitika guru 2015. – <http://www.poliitika.guru/isis-ja-suuria-loputu-soda/>. (14.04.2016).

³⁶ T. Leht. ISIS ja Süüria lõputu sõda. – <http://www.poliitika.guru/isis-ja-suuria-loputu-soda/>. (14.04.2016).

³⁷ B. Tibi. Die Verschwörung: Das Trauma arabischer Politik. Hamburg: Hoffmann und Campe 1993, s 186-188.

³⁸ J. Blake, A. Mahmud. The Arab Spring's Four Seasons: International Protections and the Sovereignty Problem. – <http://elibrary.law.psu.edu/jlia/vol3/iss1/5/>. (17.02.2016).

³⁹ ÜRO: kodusõjast Süürias on saanud ususõda. Eesti Rahvus Ringhääling 2012. – <http://uudised.err.ee/v/valismaa/2de758d0-a3c6-4756-9261-8f961a318b19>. (14.04.2016).

Märtsis 2011 teatas Süüria töö- ja sotsiaalministeerium, et kurdidel, kellel pole Süüria kodakondsust, pole nüüdsest õigust tööle. Aprilli teisel nädalavahetusel 2011 teatati, et need Süürias viibivad kurdid, kellel pole ühegi riigi kodakondsust, saavad Süüria kodakondsuse.⁴⁰ See käib aga ainult registreeritud kodakondsuseta isikute kohta.⁴¹ Süüria kirdeosas koondusid meelevaldused alguses kurdide asualadele.⁴² Teine protestiliikumise keskus oli Dara linn hõimude mõju all olevas vaeses põllumajanduspiirkonnas, mille majandus oli aastatepikkuse põua järel laastatud. Nagu 2001. aasta Damaskuse kevade ajalgi, nõuti korrumppeerunud majanduspoliitika lõppu ja president Bashar al-Asadi Araabia Taassünni Sotsialistliku Partei valitsuse kukutamist. Seal osalesid meelevaldustel eriti sunniitidest araablased.⁴³

Süüria kodusõda, nimetatakse ka Süüria ülestõusuks, on relvastatud konflikt Süüria relvajõudude, lojaalse Baathi partei valitsuse ja nende vastaste vahel. Konflikt algas üleriigiliste meelevaldustega kui osa laiemast protestiliikumisest „araabia kevad“. Laastav kodusõda Süürias, mis algas 2011 märtsis, on keeruliste omavahel seotud tegurite tulemus. Mistahes konfliktid on harva, kui üldse, tingitud ühest põhjusest. Sellised analüüsid või jõupingutused konflikti riski vähendamiseks, peavad arvestama hulgaliste keerukate suhete ja teguritega, sealhulgas nt sellise loodusressursiga nagu vesi. Üks hiljutine näide suurest otseselt veega seotud konfliktist, on hargnenud Süürias ja laienenud suureks kodusõjajaks. Konflikti keskmes on küll poliitilise režiimi muutus, kuid lisaks on vallandavateks teguriteks mitmed usulised ja sotsiaalpoliitilised aspektid – majanduslik seis riigis, poliitiliste reformide laine Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas (MENA) ja Levanti piirkonnas, ning kliima muutumine, magevee kättesaadavus ja kasutamine.⁴⁴

Mõned analüütikud on väitnud, et praeguses kodusõjas tegurid, mis on seotud põudadega, s.h põllumajanduslik ebaõnnestumine, veepuudus ja vee halb korraldamine, on mänginud olulist rolli

---

⁴⁰ K. von Leukefeld. Wieder Tote in Daraa. Keine Ende der Proteste in Syrien. – Neues Deutschland 2011. – <http://www.neues-deutschland.de/artikel/195231.wieder-tote-in-daraa.html>. (14.04.2016).

⁴¹ Staatenlose Kurden in Syrien. Illegale Eindringlinge oder Opfer nationalistischer Politik? – Kurdwatch Bericht 5. Berlin: KurdWatch 2010. – <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=1402&z=de&cure=233>. (14.04.2016).

⁴² K. von Leukefeld. Wieder Tote in Daraa. Keine Ende der Proteste in Syrien. Neues Deutschland 2011. – <http://www.neues-deutschland.de/artikel/195231.wieder-tote-in-daraa.html>. (14.04.2016).

⁴³ B. Tibi. Die Verschwörung: Das Trauma arabischer Politik. Hamburg: Hoffmann und Campe 1993, s 231–235.

⁴⁴ P. H. Gleick. Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria. – <http://journals.ametsoc.org/doi/abs/10.1175/WCAS-D-13-00059.1>. (17.02.2016).

aidates kaasa sotsiaalsete struktuuride halvenemisele ja ergutanud vägivalda. Eelkõige kombinatsioon väga tõsistest põudadest, püsivatest mitme aasta ikaldustest ja sellega seotud majanduslikust halvenemisest, viib väga olulise nihetuseni ja rände maakogukondade linnadesse. Need tegurid on veel täiendavalt soodustanud linnades tööpuudust ning sotsiaalseid rahutusi.⁴⁵

Esiolgu kriisi Süürias hakati sündmuste arenedes nimetama ülestõusuks ning 2013. a lõpuks oli olukord Süürias eskaleerunud kodusõjaks. Paljust isikutest, kes alguses osalesid meelevaheldustes, on saanud relvastatud opositsiooniliste liikumiste liikmed, kelle esmaseks ühiseks eesmärgiks on võimult kukutada Süüria valitsev režiim eesotsas presidendi Bashar Hafez al-Assad'iga. Süürias toimuvaga kaasneb kirjeldamatu ja laiaulatuslik vägivald Süüria inimeste suhtes. Tekkinud on humanitaarkatastroof. Miljonid süürlased on sunnitud lahkuma oma kodudest ning kodumaalt. Süüria naaberriikides on sadu tuhandeid halbades elamistingimustes Süüria põgenikke. Nad üritavad elama asuda Euroopasse, mis avaldab survet Euroopa Liidu välispiiridele ja vastuvõtivate riikide sotsiaalsüsteemidele.⁴⁶

2.1.1 ISISe roll

ISIS – inglise keeles Islamic State või Islamic State of Iraq and Syria ehk Islamiriik või Islamiriik Iraagis ja Süürias on sunniitide islamistlik terroriorganisatsioon.⁴⁷ ISIS on asutatud aprillis 2013, mille aluseks on endine Al-Qaeda Iraagis. Kuigi see ei ole ametlik riik, siis neil on kõik vahendid, et käituda nii. Samuti mõjutab ISIS väga suurt territooriumi ja lisaks ka suurendavad juba olemasolevaid pingeid regioonis sunniitide ja šiiidide vahel. ISISe eesmärk on tutvustada islami õigust ja moodustada islami emiraadid. Nad kasutavad võitluses eriti jõhkraid meetodeid hävitades ajaloomälestisi, piinates, hukates, toimub terror. ISIS on saavutanud sõjalise edu

---

⁴⁵ P. H. Gleick. Water, Drought, Climate Change, and Conflict in Syria. – California: Pacific Institute 2014. – <http://journals.ametsoc.org/doi/abs/10.1175/WCAS-D-13-00059.1>. (17.02.2016).

⁴⁶ Eesti Kaitsepolitsei amet. Kaitsepolitsei aastaraamat 2013, lk 24.

⁴⁷ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik. Rakendusuuring: Rahvusvahelise kaitse saajate ümberasustamise ja -paigutamise programmides osalemise võimalikud riskid Eesti sisejulgeolekule. Tallinn: Sisekaitseakadeemia Migratsiooniuringute keskus 2015. – https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ ja_r2nne/2015_umberasustamine_lopparuanne.pdf. (19.02.2016).

vallutades Süüria linna Raqqa 2013. aastal ja Iraagi suuruselt teise linna Mosuli juunis 2015. ISISE rahalise tausta moodustavad jõukate üksikisikute ja rühmade annetused. Islamiriigi territoriaalse laienemisega on grupp jõudnud ka teatud ressursideni (nt nafta) piirkonnas, mistõttu on neil majanduslik alus, et toetada oma sõjalist aktiivsust.⁴⁸ Edule on märkimisväärselt kaasa aidanud veebipropaganda, tänu millele soovivad üha uued fanaatiliselt meelestatud isikud reisida Iraaki ja Süüriasse ning anda oma panus Ilami Kalifaadi hüvanguks. ISILi propaganda on süsteemne, vägivaldne ja tavainimestele emotsionaalselt äärmiselt häiriv. ISILi tegevus tugineb ainult šariaadil (islamiseadusel), seda nii võitluses kui ka elukorralduslikes valdkondades.⁴⁹

Enamik põgenikke, kes otsivad pagulasseisundit Euroopa Liidus on pärit Aafrikast (peamiselt Liibüa, Sudaan, Eritrea, Somaalia) või Lähis-Idast (Süüria, Iraak, Afganistan).

2.2. Pagulaskriisi mõju teiste riikide majandusele ja julgeolekule

Peaaegu viis aastat on maailm olnud tunnistajaks suurimale väljarände kriisile pärast Teist maailmasõda. Põgenenud laastavast kodusõjast, mis on nõudnud ligi veerand miljoni inimese elu, on leidnud üle nelja miljoni inimese ajutise peavarju naaberriikides. Peamised pagulaste võõrustajariigid - Türgi, Iraak, Liibanon, Egiptus ja Jordaania – seisavad silmitsi tohutute ja mitmekesiste majanduslike ning sotsiaalsete probleemidega kriisi tagajärjel. Need väljakutsed hõlmavad lokaliseeritud demograafilisi muutusi, survet infrastruktuurile, avalikele teenustele ja tööturule.⁵⁰

Konfliktid Lähis-Idas ja ebastabiilsus Liibüas ja mõnel pool Aasias ja Aafrikas on toonud kaasa dramaatilise põgenike sissevoolu viimastel aastatel ka Euroopa Liitu – 2015. aasta esimese

---

⁴⁸ E. Varga. Refugee Problem in Europe. – Case Studies. Eurasian Journal of Social Sciences 3 (4), 2015. – <http://eurasianpublications.com/Eurasian-Journal-of-Social-Sciences/Vol.3-No.4-2015-4.pdf>. (25.02.2016).

⁴⁹ Eesti Kaitsepolitsei amet. Kaitsepolitsei ameti Aastaraamat 2014, lk 21.

⁵⁰ D. Andres-Virnas, D. Gorevan, M. Hartberg, M. Phillips, A. Saieh. Right to a Future. Empowering refugees from Syria and host governments to face a long-term crisis. Oxfam International 2015. – http://www.nrc.no/arch/_img/9209132.pdf. (01.03.2016).

ühiksa kuuga esitati EL rohkem kui 600,000 varjupaigataotlust. Lähitulevikus ei ole näha muutust rahvusvahelises kontekstis, on tõenäoline, et pagulaste sissevool Euroopa Liitu jätkub.⁵¹

Araabiariigid teeb ohtlikuks nende seos usuäärmusluse, rahvusvahelise kuritegevuse ja terrorismiga. Üleilmastumine (sh ränne) võimendab neid kolme ohtu. Järjest rohkem tuvastamata isikuid siseneb illegaalselt Euroopa Liidu liikmesriikidesse ja see loob tingimused omavahel põimunud terrorismi, rahvusvahelist kuritegevust ja illegaalset immigratsiooni vahendavaid võrgustikke toetavaks tegevuseks ning ekstremistide imbumiseks Euroopasse. Ohuks on ka Süürias võitlevate terroriorganisatsioonide liikmetega kokku puutunud või nende poolt mõjutatud ning radikaliseerunud isikute arvu suurenemine sihtriikides.⁵²

Pagulaste vastuvõtmise ja ümberasustamisega kaasnevad mitmed ohud vastuvõtva riigi julgeolekule ja majandusele.

- Oht riigiidentiteedile ja kultuurile. Ühiskondlik julgeolek on seotud ühiskonna võimega säilitada oma identiteedi põhiomadused muutuste ning ohu tingimustes. Julgeolekustamise objektiks on riigi väärtushoiakud. Sisserändes nähakse suuremat ohtu riikides, mille identiteet põhineb etnilisel rahvuslusel (nt Eesti). Riigid, mis on mitmekultuurilised (nt Kanada) näevad sisserändes pigem kasu. Vastuvõtva riigi jaoks on kõige olulisemad sisserändaja identiteet, karakteristikud ja arv, sisserändajate rahvus, religioon ja kultuuriline eripära, majanduslik ja sotsiaalne staatus. Sisserändajate suuremas hulgas tajutakse juba ohtu vastuvõtva ühiskonna identiteedile ja sotsiaalsele turvalisusele. Paljud Euroopa riigid on muutunud suhteliselt homogeensetest ühiskondadest, mille liikmeid seob ühine arusaam etnilisest ja kultuurilisest identiteedist, kultuuriliselt mitmekesisteks ühiskondadeks. Sellistel juhtudel tajutakse sisserännet ühiskondliku ohuna, mis esitab väljakutse riigiidentiteedile ja põhiväärtustele. Sisserändajate võimetus kohaneda avaldab negatiivset mõju ühiskonna ning riigi stabiilsusele.⁵³

---

⁵¹ M. Catchpole, D. Coulombier. Refugee crisis demands European Union-wide surveillance! – Eurosurveillance, Volume 20, Issue 45, 2015. – <http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=21302>. (26.02.2016).

⁵² Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas. Teabeamet 2016. – <https://www.teabeamet.ee/pdf/2016-et.pdf> (21.04.2016).

⁵³ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

Vastuvõttvas ühiskonnas ei olda enam tolerantsed suureneva pagulaste arvu pärast. Nad kardavad oma vara ja töö pärast, sest uus ja odav tööjõud voolab tohutute massidega peale. Isegi kui ühiskond aktsepteerib põgenikke, on vastuvõtjariigi ressursid piiratud, et kulutada seda põgenike sotsiaalsete küsimuste lahendamisele.⁵⁴

- Oht sotsiaalsele sidususele ja segregatsioon. Ühiskondliku julgeoleku puhul mängib olulist osa ka ühiskonna sotsiaalne sidusus. Kui sisserändajad koonduvad elama ühte piirkonda (linnaosa, linnad) ja põliselanikud teise piirkonda, võib see äärmuslikumas vormis viia segregatsioonini. Näiteks Rootsis on tekkinud nn sisserändajate linnaosad, linnades nagu Malmö, Stockholm. Selline eraldumine on põhjustatud riigi majutamispoliitika poolt, ehk määravaks on saanud, kuhu sisserändajad on majutatud või milline kohalik omavalitsus neid vastu on võtnud. Hiljuti saabunud sisserändajatel on vastuvõttvas riigis piiratud sotsiaalne võrgustik ning laiema ühiskonna negatiivne suhtumine tekitab ohu kapseldumise ees – kohaliku kogukonna olemasolul hakkab domineerima suhtlus kogukonna siseselt ning suhtlus laiema ühiskonnaga on minimaalne. See annab võimaluse paralleelse sotsiaalse võrgustiku kujunemiseks ja opositsioonilise subkultuuri tekkimiseks.⁵⁵
- Oht riigi sotsiaalkaitstesüsteemile, majandusele ja tööturule. Sisserändajaid, eriti aga pagulasi ja rahvusvahelise kaitse taotlejaid tajutakse koormana riigi sotsiaalkindlustuse- ning heaolusüsteemile. Pagulasi ning rahvusvahelise kaitse taotlejaid nähakse sageli isikutena, kes kuritarvitavad vastuvõttva riigi heaolusüsteemi. Ühiskonnad on mures, et riiki saabuvate inimeste arv on kas liiga suur või on nende seas palju vaeseid, mistõttu nad tekitavad suure majandusliku koormuse lisaks sotsiaalsüsteemile ka eluasemeturule ja haridussüsteemile.⁵⁶ Kuigi vastuvõtturiigid saavad iga-aastast toetust erinevatest rahvusvahelistest vahenditest, ei ole see piisav. Türgi ise on kulutanud umbes 6 miljardit dollarit, et aidata põgenikke. Kuna enamikel põgenikel on raskusi leida töökoht ja finantsressursid on ammendumas kiiresti, ei ole nad pikemas perspektiivis suutelised end ise ülal pidama.⁵⁷

---

⁵⁴ E. Varga (2015).

⁵⁵ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

⁵⁶ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

⁵⁷ E. Varga (2015).

Töötamise eesmärgil riiki sisserännanuid, aga ka rahvusvahelise kaitse taotlejaid ning pagulasi võidakse tajuda ohuna ka riigi majanduslikule kindlustatusele. Avalikkuses on levinud arusaam, et töömigrandid võtavad ära töökohti kohalikel inimestel ning langetavad palgataset. Riikides, kus tööranne osakaal on suurem, on sisserändajate fiskaalpanus kõrgem kui riikides, kus domineerib humanitaarränne (st kus on suurem rahvusvahelise kaitse saanute ja pererände osakaal). Skandinaavia riikides, kus on pikaajaline immigrantrahvastik, kellest suurem osa on pagulased, on uuringute kohaselt sisserändajatel suur tõenäosus jääda sotsiaaltoetusi tarbima. Arenenud riikides võib võõrtöötajatele, pikaajalistele sisserändajatele ning pagulastele pakutavate heaoluteenuste osutamine tekitada rahulolematust kohalike elanike seas.⁵⁸ Pagulastel on raske tööd leida, kuna tihti peale ei räägi nad muud keelt kui oma emakeelt ning neil puudub haridus. Vastavalt Genfi konventsioonile (1951), tuleb tagada töö isikutele, kes on saanud pagulase staatuse. Kuid suur osa põgenikest otsivad veel varjupaika ning neil pole veel mingit staatust. Nt 50% Süüria pagulastest on alla 18-aastased, nad peaksid koolis käima. Samas – olenevalt riigist, kus nad praegu elavad – 50, 70, 80% neist ei lähe kooli. Kuna enamik põgenikest ei ela põgenikelaagrites, ei ole noored pagulased sunnitud valitsuse poolt haridust omandama. Enamik neist ei ole võimelised lugema ja kirjutama õigesti. Kirjaoskamatus põhjustab võimetust integreeruda vastuvõtvasse ühiskonda ning suutmatus leida tööd põhjustab vaesust ja nälga. Seega vastuvõttev riik peaks keskenduma põgenike harimisele ning püüdma kaasata nii palju sisserändajaid kui võimalik.⁵⁹

- Oht avalikule korrale ja kuritegevus. Avalik kord on ühiskonna seisund, milles on tagatud õigusnormide järgimine ning õigushüvede ja isikute subjektiivsete õiguste kaitstus. Otsest seost sisserändaja staatuse ja avaliku korra rikkumise vahel ei ole, kuid arvestades sisserändajate, eriti pagulaste, haavatavat positsiooni ühiskonnas (suurem töötus, kultuurilised erinevused, seadustest mitteamusaamine või omanägemuse järgi tõlgendamine), võib sellest tekkida oht avalikule korrale, sh kaasneda kuritegevus.⁶⁰
- Äärmusluse kasv. Äärmuslust ehk ekstremismi võib defineerida, kui riigis eksisteerivate ühiskondlike normide ja seaduste radikaalset eiramist üksikisikute, isikurühmade või

---

⁵⁸ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

⁵⁹ E. Varga (2015).

⁶⁰ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

organisatsioonide poolt, kelle kaugemaks eesmärgiks võib mh olla ka kehtiva riigikorra asendamine neile sobilikuga. Äärmusluse võimalik kasv on seotud nii põliselanike rahulolematu suhtumisega sisserände suurenemisse kui ka sisserändajate rahulolematusega hakkama saamisele vastuvõtvast ühiskonnas.⁶¹

- Sisserändajatest tulenev terrorismi oht. Kuigi ühest definitsiooni terrorismi kohta ei ole, võib selle all mõelda ebaseaduslikku ja läbimõeldud vägivalda kasutamist või sellega ähvardamist, eesmärgiga tekitada hirmu mitmesuguste poliitiliste, religioossete või ideoloogiliste eesmärkide saavutamiseks. Pagulaste seostamine terrorismiga seisneb selles, et paljud neist põgenevad, kuna neid peetakse terroristideks oma koduriigis või põgenevad näiteks terrorismi tolereeriva ekstreemse islami režiimi eest. Seega tõenäosus, et pagulased on otseselt või kaudselt terrorismiga kokku puutunud, on suur. Lisaks on kriisi situatsioonis radikaliseerumise oht palju suurem.⁶² Tegelike pagulaste kõrval kasutavad samu marsruute Euroopaase pääsemiseks ka terroriorganisatsioonidega seotud isikud, kelle eesmärgid ohustavad Euroopa julgeolekut. Sellised isikud väidavad end olevat samuti pagulased ja üha suureneva immigratsioonisurve tingimustes suureneb paratamatult ka tõenäosus, et nad jõuavad Euroopasse, sh Eestisse.⁶³ Rahvusvahelise kaitse taotlemine välistab kaitset taotlevate isikute kohese riigist välja saatmise ja see annab terroristidele võimaluse riigis vabalt ringi liikuda. Lisaks ei põhine paljud rahvusvahelise kaitse otsused kindlatel tõenditel, vaid need tehakse lähtudes taotleja ütlustest. See annab terroristidele võimaluse põhistada oma taotlus valeandmetega. Näiteks on täheldatud, et ISISe võitlejad proovivad pääseda Euroopasse rahvusvahelise kaitse taotlejatena, et jätkata oma eesmärkide täitmist Euroopas.⁶⁴
- Oht riigi poliitilisele stabiilsusele. Sisserändajad ja pagulased võivad riigi poliitilist olukorda (sh põhiseaduslikku korda) mõjutada mitmeti. Esiteks võivad pagulased mõjutada riigi välispoliitikat. Kui rahvusvahelise konflikti olukorras vastuvõttev riik tunnistab, et varjupaigariigist tulevatel inimestel on põhjendatud hirm tagakiusamise ees, on see tunnistus selle kohta, et varjupaigariik ei suuda täita kohustusi oma elanike põhiõiguste tagamisel.

---

⁶¹ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

⁶² E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

⁶³ Eesti Kaitsepolitsei amet. Kaitsepolitsei ameti aastaraamat 2014, lk 21-22.

⁶⁴ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

Seda võidakse võtta kui vastuvõtva riigi kriitikat varjupaigariigi suhtes, mis võib tekitada pingeid riikidevahelistes suhetes. Samuti võivad riikidevahelist pinget tekitada pagulaste kriitilised väljaütlemised varjupaigariigi olukorra ja poliitika suhtes, või kui vastuvõttev riik toetab pagulaste püüdlusi muuta päritoluriigi poliitilist režiimi. Teiseks võivad sisserändajad/pagulased sattuda riigi sisepoliitika subjektiks. Poliitikud võivad häälte saamise nimel soodustada sisserännet/pagulasrännet liiga palju. Teiselt poolt võib kasvada paremäärmuslike parteide/organisatsioonide aktiivsus poliitikas ja ühiskonnas, külvates negatiivsust sisserändajate suhtes.⁶⁵

Põgenike ümberasustamisega ja integreerumisega kaasnevad suured riskid ja pinged, kuid teisest küljest võib see kaasa aidata majanduse kasvule. Eesti rahvastik vananeb: noorte osakaal on vähenenud ning eakate osatähtsus tõusnud.

Statistikaameti uue rahvastikuprognoozi kohaselt väheneb seniste trendide jätkumisel Eesti rahvaarv järgmise ligi 30 aasta jooksul negatiivse loomuliku iibe ja väljarände saldo tõttu 125 000 inimese võrra ning 2040. aastal elab Eestis 1 195 000 inimest. Pensioniealiste (65-aastased ja vanemad) osatähtsus rahvastikus tõuseb praeguselt tasemelt (18,0 protsenti) 2040. aastaks 27,6 protsendini. Laste (alla 15-aastaste) osatähtsus väheneb 15,5 protsendilt 13,6 protsendini. Kokku tõuseb ülalpeetavate (laste ja vanaduspensioniealiste) osatähtsus tööelistega võrreldes 50,9 protsendilt 70,2 protsendile, mis tähendab, et kui praegu on iga ülalpeetava kohta kaks tööelist, siis 2040. aastal on kahe ülalpeetava kohta kolm tööelist.⁶⁶

Eesti peaminister Taavi Rõivas leiab, et pagulaste negatiivne mõju EL-i majandusele on vaid lühiajaline. Kui suudetakse need inimesed oma ühiskonda hästi integreerida, nii et nad on võimelised ka töötama, siis saavutame pikas perspektiivis sellega hoopis positiivse majandusliku efekti.⁶⁷ Autori arvates ei ole see kuigi reaalne. Selleks, et pagulased elavdaksid majandust

---

⁶⁵ E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik (2015).

⁶⁶ Statistikaamet: aastaks 2040 väheneb Eesti elanike arv 125 000 võrra. – Postimees 2014. – <http://www.postimees.ee/2709510/statistikaamet-aastaks-2040-vaheneb-est-elanike-arv-125-000-vorra>. (01.03.2016).

⁶⁷ Rõivas ja Katainen: hädalisi tuleb aidata, pagulaste negatiivne mõju EL-i majandusele on vaid lühiajaline. Eesti Rahvaringhääling 2015. – <http://uudised.err.ee/v/majandus/dd944f45-f744-4e67-8665-ca74607180a4/roivas-ja-katainen-hadalisi-tuleb-aidata-pagulaste-negatiivne-moju-el-i-majandusele-on-vaid-luhiajaline>. (01.03.2016).

peaksid nad ära õppima keele ja soovima ennast arendada. Enamik sisserändajaid ei oska muud keelt peale oma emakeele, mis raskendab nende integreerimist, neile hariduse andmist ja tööturule kaasamist.

Saksamaa töö- ja sotsiaalminister Andrea Nahles teatas 10. septembril 2015 parlamendi alamkojas, Bundestag'is esinedes, et tulijate hulgas pole kümnet protsenti selliseid, keda saaks kohe tööle rakendada või ametit õppima panna. Ministri hinnangul võib töötutoetust ja muidki toetusi vajajate hulk Saksamaal kasvada 2016. aastal 240 000 kuni 460 000 isiku võrra, 2019. aastaks aga koguni miljoni võrra. Ebaseaduslike sisserändajate eest hoolitsemiseks kulub Saksamaal tuleval aastal vähemalt kolm miljardit eurot.⁶⁸

Süüria president Bashar al-Assad rääkis 01.04.2016 antud intervjuus, et käesoleva ajani ei tee paljud riigid midagi Süüria põgenikeprobleemi lahendamiseks. Mõned Euroopa riigid tahavad põgenikke vastu võtta, pakkudes neile ulualust ja abi, võimalik, et saadavad mingit abi ka Süürias siseriiklikult ümberasunud isikutele. President leidis aga, et see ei ole probleemi lahendus. Assadi arvates tegelik probleem on terrorism ja sellega tuleb võidelda rahvusvahelisel tasandil, sest terrorism ei puuduta vaid Süüriat. President leidis, et riigid vaatavad kõrvalt ja jälgivad olukorda ning mingit tõsiseltvõetavat tööd selles küsimuses ei tehta.⁶⁹

Pagulaste rändega seotud probleem ei paista niipea lahenevat. Pakutav abi pagulastele ei ole ajutine, sest põgenikud ei plaani ilmselt niipea kodumaale tagasi minna. Kodusõda, mis Süürias kestab juba aastaid, ei näi lõppevat ja sellega seonduvaid probleeme ei lahenda kuude või isegi aastatega. Inimesed põgenevad kodudest ja üritavad kohaneda praeguse olukorraga ning ehitada oma elu uuesti üles asukohariigis.

---

⁶⁸ T. Kalvet: Kas pagulased päästaksid Eesti majanduse? Müüdid ja tegelikkus. – Uued uudised 2015. – <http://uueduudised.ee/tonu-kalvet-kas-pagulased-paastaksid-eesti-majanduse-muudid-ja-tegelikkus/>. (01.03.2016).

⁶⁹ RIA Novosti. Bashar al-Assad: Süüria vajab Venemaa sõjaväebaase. – Sputnik 2016. – <http://sputnik-news.ee/politics/20160401/963179.html>. (24.04.2016).

3. Euroopa pagulaskriisi lahendamise võimalikest meetmetest

Nii nagu ei ole võimalik täielik võrdsus üheski ühiskonnas, nii pole olemas ka ühtegi konfliktideta ühiskonda. Konfliktide ennetamiseks ja lahendamiseks on mitmeid võimalusi. Pagulaskriisi kontekstis tuleb olulisematena nimetada poliitilisi, õiguslikke ja õigusväliseid vahendeid.

Vaidluste ja konfliktide lahendamise meetodite valikul tuleb alati arvestada vaidluste iseloomu ja valida vastavalt sellele kõige mõistlikum ja loodetavalt tulemusteni viiv meetod. Poliitiliste meetodite kasutamise teel saadud lahendused ei ole pooltele õiguslikult siduvad, kuid sobivad hästi poliitilise sisuga küsimuste lahendamiseks. Juriidiliste meetodite tagajärjel võetakse vastu otsused, mis on osapooltele õiguslikult siduvad ning kohustuslikud täitmiseks. Õiguslike meetoditega saab lahendada puhtalt õiguslikke küsimusi.⁷⁰ Õigusvälise meetodikana tuleb mõista sotsiaalset integratsioonipoliitikat, millesse kaasatakse erinevaid ühiskondlikke institutsioone, kelle koostöö tulemusena on võimalik pagulasi edukamalt sotsialiseerida ja kaasata ühiskonna struktuuridesse.

Pagulaskriisi leevendamise eelduseks on pagulaste staatuse määratlemine.

3.1. Pagulase staatus ja pagulaste õigused

Pagulase staatus erineb varjupaiga taotlejate staatusest. Võõrriikidesse sisenedes esitatakse varjupaiga taotlus. Kui taotlus rahuldatakse, siis antakse taotlejale pagulase staatus, millega kaasnevad suuremad hüved.

Eestis on varjupaiga taotleja välismaalane, kes on esitanud varjupaigataotluse, mille suhtes ei ole Politsei- ja Piirivalveamet otsust teinud.⁷¹ Varjupaigataotlus on välismaalase esitatud taotlus enda

---

⁷⁰ K. Land. Vaidluste lahendamine. – M. Kiviorg jt. Rahvusvaheline õigus. Tallinn: Kirjastus Juura 2010, lk 139.

⁷¹ Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus § 3 lg 1. – RT I, 23.03.2015, 27. – [https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS. \(17.02.2016\)](https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS. (17.02.2016)).

pagulasena tunnustamiseks või täiendava kaitse saajana tunnustamiseks ja endale rahvusvahelise kaitse saamiseks.⁷²

ÜRO Pagulasseisundi Konventsiooni (CRSR) järgi pagulane on isik:

(1) kes on arvatud pagulaseks vastavalt 12. mai 1926. a. või 30. juuni 1928. a. kokkuleppele, 28. oktoobri 1933. a. või 10. veebruari 1938. a. konventsioonile või 14. septembri 1939. a. protokollile või Rahvusvahelise Pagulasorganisatsiooni põhikirjale;

(2) kes enne 1. jaanuari 1951 toimunud sündmuste tagajärjel ning põhjendatult kartes tagakiusamist rassi, usu, rahvuse, sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste pärast viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha saada sellelt riigilt kaitset või kes nimetatud sündmuste tagajärjel viibib kodakondsusetuna väljaspool oma endist asukohariiki ega suuda või kartuse tõttu ei taha sinna tagasi pöörduda.⁷³

Pagulastega seoses on konventsioone ja/või deklaratsioone koostanud nii Euroopa Nõukogu, Aafrika Ühtsuse Organisatsioon (AÜO) kui ka Ameerika Riikide Organisatsioon (ARO). Võrreldes CRSRiga määratleb AÜO konventsiooni pagulase mõistet laiendavamalt. AÜO artikli 1 teise lõike järgi mõiste "pagulane" kohaldub igale inimesele, kes välisagressiooni, okupatsiooni, välisriigi domineerimise või muude avalikku korda tõsiselt ohustavate sündmuste tõttu tema päritolu- või kodakondsusriigis on sunnitud lahkuma oma tavapärasest elukohast, et otsida varjupaika mujal väljaspool tema päritolu- või kodakondsusriiki.⁷⁴

Cartagena deklaratsiooni (ARO) kohaselt on pagulane isik, kes on põgenenud oma maalt, sest tema elu, ohutust või vabadust ohustasid üldine vägivald, välisagressioon, sisekonfliktid, inimõiguste massilised rikkumised või muud avalikku korda tõsiselt ohustanud sündmused.⁷⁵

---

⁷² Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus § 3 lg 3. – RT I, 23.03.2015, 27. – Riigi Teataja. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS>. (17.02.2016).

⁷³ ÜRO Pagulasseisundi konventsioon, art 1 lg A. – RT II 1997, 6, 26. – Riigi Teataja. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (17.02.2016).

⁷⁴ C. de Rover. Teenida ja Kaitsta. Inimõigused ja humanitaarõigus politsei- ja julgolekujõududele. Tallinn: Õigustõlkebüroo Interlex OÜ 2001, lk 341-342.

⁷⁵ C. de Rover (2001), lk 341-342.

Igal inimesel on tagakiusamise korral õigus taotleda ja kasutada varjupaika teistes maades. Seda õigust ei ole jälitamise puhul, mis tuleneb mittepoliitilisest kuriteost või teost, mis on vastuolus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkide ja põhimõttega.⁷⁶

Pagulasseisundi konventsiooni artikli 1 kohaselt ei saa kaitset põgenik, kes on:

- (1) on vabatahtlikult võtnud uuesti vastu oma kodakondsusjärgse riigi kaitse; või
- (2) olles kaotanud kodakondsuse on selle vabatahtlikult uuesti omandanud; või
- (3) on omandanud uue kodakondsuse ja on oma uue kodakondsuse järgse riigi kaitse all; või
- (4) on vabatahtlikult naasnud riiki, kust ta oli lahkunud või millest väljapoole ta oli jäänud tagakiusamiskartuse tõttu; või
- (5) ei saa oma kodakondsusjärgse riigi kaitsest enam keelduda, sest pagulaseks tunnistamise asjaolud on lakanud olemast;
- (6) kodakondsusetuna võib naasta oma asukohariiki, sest pagulaseks tunnistamise asjaolud on lakanud olemast.⁷⁷

Kui osalisriik on põgenikuseisundi taotlejat põgenikuna tunnustanud, annab ta põgenikule järgmised õigused:

- võrdsed õigused osalisriikide kodanikega, näiteks intellektuaalomandi ning kirjandus- ja muu kunstiteose kaitse puhul ja teadustöös. Põgenikul on õigus saada põhiharidust ja riiklikku toetust;
- võrdsed õigused põgeniku kodakondsusriigi kodanikega, nt õigus abielluda. Põgeniku isikuseisundit määratledes juhindutakse tema kodakondsusriigi seadustest;
- võrdsed õigused välisriigi kodanikega, kelle õiguste kohta on sõlmitud riikidevaheline leping. Põgenik aga on sellisest välismaalasest soodsamas olukorras, sest tema kohta kehtivad nimetatud õigused automaatselt (õigus asuda palgatööle, valida elukohta jne);
- võrdsed õigused välisriigi kodanikega, nt võrdne õigus omandada vallas- ja kinnisvara, tegutseda ettevõtluses ja humanitaaralal.⁷⁸

---

⁷⁶ ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon, art 12. – <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=est>. (17.02.2016).

⁷⁷ ÜRO Pagulasseisundi konventsioon, art 1 lg C – RT II 1997, 6, 26. – Riigi Teataja. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (17.02.2016).

⁷⁸ H.-J. Uibopuu. Inimõiguste rahvusvaheline kaitse. Salzburg ja Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2000, lk 126.

3.2. Pagulaskriisi lahendamise poliitilised ehk diplomaatilised meetodid

ÜRO Ülemkomissari Amet (UNCHR) loodi 3. detsembril 1949. aastal Peaassamblee otsusega. Vastavalt UNCHR põhikirja artiklile 1 on ülemkomissari peäülesandeks tagada pagulaste rahvusvaheline kaitse ning leida püsivad lahendused pagulaste olukorrale, abistades selleks valitsusi pagulaste vabatahtlikul repatrieerumisel või nende uue kodumaa ühiskonda assimileerimisel. Ülemkomissari töö on “täielikult mittepoliitiline” ning “humanitaarne ja sotsiaalne” ja reeglina peab see seonduma pagulaste gruppide ja kategooriatega.⁷⁹

EL on võtnud kasutusele Euroopa ühtseid regulatsioone pagulaste ja varjupaigataotlejate kaitseks 1999. aastast, luues neli direktiivi seoses pagulastega:

- Nõukogu direktiiv 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/32/EL, rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2013/33 / EL, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded;
- Dublini määrus (EL) 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest.⁸⁰

ÜRO kiire ja efektiivse tegevuse kindlustamiseks peavad tema liikmed panema Julgeolekunõukogule peamise vastutuse rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamise eest.⁸¹

Vastavalt ÜRO põhikirjale nõustuvad organisatsiooni liikmed Julgeolekunõukogu otsustele alluma ja neid täitma.⁸² Organisatsioon tagab, et riigid, kes ei kuulu organisatsiooni, tegutseksid

---

⁷⁹ C.de Rover. Teenida ja kaitsta. Inimõigused ja humanitaarõigus politsei- ja julgeolekujõududele. Tallinn: Õigustõlkebüroo Interlex OÜ 2001, lk 345.

⁸⁰ E. Varga (2015).

⁸¹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 24 lg 1 – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>, (01.03.2016).

mainitud põhimõtete kohaselt, kuivõrd see on vajalik rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks.⁸³ Tülisid saab lahendada rahumeelselt ja kui see soovitud tulemust ei paku, siis agressiooniaktide puhul saab Julgeolekunõukogu tegevus ehk aidata taastada rahu.

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) põhikirja ning Rahvusvahelise Kohtu statuudi VI peatükk sätestab tülide rahumeelse lahendamise. Harta artikli 33 lg 1 kohaselt pooled, kes on osalisteks mis tahes tülis, mille jätkumine võiks ohustada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut, peavad püüdma tüli lahendada kõigepealt läbirääkimiste, uurimise, vahenduse, lepituse, vahekohtu, kohtuliku menetluse teel, pöördumisega regionaalsete organisatsioonide või kokkulepete poole või teiste rahulike vahenditega omal valikul.⁸⁴

3.2.1. Läbirääkimised

Pooled kohtuvad ja püüavad ühiselt konfliktile lahendust leida. See toimub ilma kindla menetluskorrata ja ilma kolmanda neutraalse isiku osaluseta.⁸⁵ Läbirääkimised on kunst, mis aitab teil saada teistelt, mida tahate, ilma, et soetaksite endale vaenlasi. Läbirääkimisoskus tuleb kasuks, kui vestluspartner pole teile lähedane ning te ei kasutaks tema peal ausa võitluse taktikat. Läbirääkimised on protsess, milles erinevate või isegi vastandlike vajadustega inimesed võivad jõuda kokkuleppele. Ehkki mõlemad osapooled tahavad võita, tuleb neile kõige rohkem kasuks mõlemale vastuvõetav otsus. Isegi kõige keerukamad läbirääkimised võib jagada nelja faasi:

1) Ettevalmistus – enne vastasleeriga kohtumist tuleb välja selgitada, milline tulemus on kõige meelepärasem, milline mitte nii väga, kuid siiski vastuvõetav, ja milline oleks kõige kehvem lahendus, millega nõustutakse. Läbirääkimiste vaheajal jätkatakse ettevalmistusi, otsides informatsiooni, kavandades taktikat ning võimalike variantide leidmiseks peetakse ajurünnakut;

---

⁸² Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 25 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.03.2016).

⁸³ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 2 lg 6 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.03.2016).

⁸⁴ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 33 lg 1 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/555597>. (01.03.2016).

⁸⁵ Lepitusseaduse eelnõu seletuskiri. – www.riigikogu.ee/download/0c8ba3f6-6aa9-8a9c-0d63-3c5fd5ba33f2. (10.03.2016).

2) Arutelu – mõlemad osapooled kirjeldavad olukorda ning ütlevad, mida nad tunnevad ja arvavad. Oponentidele selgitatakse, kuidas olukord näeb välja mõlema leeri huvide ja vajaduste kandi pealt. Aruteluga saab lahendada ummikseise, esitades täiendavaid küsimusi teise osapoole huvide kohta ning selgitades oma vaatepunkti;

3) ettepanek ja vastuettepanek – esitatakse pakkumine või palve. Oponent teeb vastupakkumise. Seda protsessi korratakse mitu korda, vahepeal võidakse arutleda või mõtlemisaega võtta. Uute ettepanekute ja vastuettepanekute tingimused lähenevad üha teineteisele, et jõuda kompromissile;

4) kokkulepe ja lahkarvamus. Lahkarvamus viib läbirääkimised taasarutlus-, või kui aeg maha on võetud, siis ettevalmistusfaasi. Lahkarvamus kuulub läbirääkimiste juurde. See on märguande uueks katseks, mitte kivimüür, millest ei saa üle ega ümber. Lõpuks jõutakse ikkagi mõlemaid pooli rahuldava kokkuleppeni.⁸⁶

Läbirääkimised on kõige levinum vaidluste lahendamise viis rahvusvahelises õiguses. Läbirääkimised kujutavad endast riikidevahelist suhtlemist kas selleks volitatu riigiorganite poolt või diplomaatilise kirjavahetuse teel ning on suunatud lahkkelide kõrvaldamisele. Läbirääkimistel võib olla ka negatiivseid külgi. Näiteks võib suurriikidel tekkida läbirääkimistel võimatus ilma rahvusvahelise avalikkuse tähelepanuta avaldada survet väikeriikidele või on tüli osapoolte nõudmised läbirääkimistel ülepaisutatud.⁸⁷

Süüria kodusõja ärahoidmiseks oleksid olnud läbirääkimised parim variant üksteisega arvestamiseks ja rahu ning julgeoleku tagamiseks. Protestiliikumise algul 2011. a. kevadel oli Assadil võimalus astuda rahumeelsete protestijatega dialoogi ning püüda reformide kaudu lahendus leida. Protestijad ei nõudnud algselt isegi Assadi tagasiastumist. Assadi režiim tegi aga varakult otsuse järgida Qaddafi eeskujul Liibüas ning uputas revolutsiooni verre. Assadi režiim tugineb kõige enam šiiia moslemite alaviidi sektile, keda on elanikkonnast umbes 10%.⁸⁸ Käesolevaks ajaks on ilmne, et puhtalt läbirääkimistest Süüria erinevate gruppide vahel ei piisa, et tagada rahu poolte vahel.

---

⁸⁶ M. McKay, M. Davis, P. Fanning. Suhtlemisoskused. Järvaküla: Väike Vanker 2000, lk 169-170.

⁸⁷ K. Land (2010), lk 140.

⁸⁸ T. Leht. ISIS ja Süüria lõputu sõda. – <http://www.poliitika.guru/isis-ja-suuria-loputu-soda/>. (14.04.2016).

3.2.2. Kolmanda poole sekkumine

Niikaua, kui läbirääkimistest on kasu ja need annavad tulemust, tasub jätkata läbirääkimistega ning vältida kolmandate poolte sekkumist. Kuid vahel jõuab konflikt teatud punktini, kus on vaja kolmanda poole sekkumist.

Sekkumise eelised:

- aeg võetakse maha, pooled rahunevad;
- suhtlemine taastub või tiheneb;
- peamised vaidlusküsimused asetuvad uude valgusse;
- pingelised suhted leevenduvad ja paranevad;
- kehtestatakse ajalised piirangud või peetakse nendest kinni;
- läbirääkimiste katkemised kulusid õnnestub vältida;
- läbirääkivad pooled on konflikti lahendamise protsessiga rohkem rahul ja tulemustest enam huvitatud.⁸⁹

Olulised meetodid kolmanda isiku sekkumisega konflikti lahendada on vahendus, head teened, lepitamine ja uurimine.

3.2.2.1. Vahendus ja head teened

Kui tegemist on väga teravate vaidlustega, siis võib juhtuda, et tüli osapooled ei ole suutelised omavahel iseseisvalt läbirääkimisi läbi viima või on nendevahelised läbirääkimised jõudnud ummikusse. Sellistel puhkudel võib olla suureks abiks kolmanda riigi sekkumine vaidluse lahendamisse. Kolmanda riigi eesmärgiks on kergendada vaidlusele lahenduse leidmist kas heade teenete või vahenduse kaudu.⁹⁰

---

⁸⁹ R.J. Lewicki jt (1999), lk 240.

⁹⁰ K. Land (2010), lk 140.

Vahendamine on protsess, mille käigus erapooletu kolmas pool aitab vaidlevatel pooltel kokkuleppele jõuda. Kokkuleppe tingimused otsustavad vaidlejad, mitte vahendaja. Vahendamine keskendub tavaliselt tulevikule, mitte minevikus toimunule.⁹¹

Vahendusmenetluse all mõistetakse olukorda, kus pooli lahenduse leidmisel toetatakse kolmanda neutraalse isiku poolt, kel puudub pädevus poolte tegevusse aktiivselt sekkuda: ta ei avalda pooltele mingil moel survet, ta ei langeta otsust ega ürita pooli omapoolsete lahendusvariantide õigsuses veenda. Kolmas isik üksnes toetab pooli lahenduse leidmisel, vahendades neid ning kutsudes neid üles leppimisele. Siia valdkonda kuulub „ehtne“ mediatsioon, s.o mediatsioon kitsamas tähenduses (saksa keeles Mediation).⁹²

Vahendamist tuleb kasutada siis, kui:

- tahetakse luua head suhted;
- suhted on läbirääkivate poolte vahel katkenud,
- konflikti osapooltel pole vajalikke oskusi, et asi ise lahendada,
- osapooled ei usalda üksteist,
- osapooltele tuleb teadvustada väliseid asjaolusid,
- mõlemal poolel on oma kaalukas argument,
- võimutasakaal on võrdne,
- olulised on lahenduse kiirus ja diskreetsus,
- pooled soovivad säilitada kontrolli tagajärgede üle ning jätta välja vahekohtu ja kohtuprotsessi.⁹³

Vahendamise protsess koosneb mitmest etapist:

- vahendustoimingu ettevalmistamine, mil vahendaja kohtub iga osapoolega eraldi. Kohtumine hõlmab teema tutvustust, vahendusprotsessi ja selle eeliste seletamist ning poolte probleemide määratlemist. Otstarbekas on kindlaks teha, kas osapooltel on mingi plaan ettenägematute asjaolude puhuks, näiteks kui läbirääkimised peaksid nurjuma;

---

⁹¹ H. Lacey (2002), lk 165.

⁹² Lepituseaduse eelnõu seletuskiri. – www.riigikogu.ee/download/0c8ba3f6-6aa9-8a9c-0d63-3c5fd5ba33f2. (10.03.2016).

⁹³ H. Lacey (2002), lk 168.

- vahendaja uurib antud küsimust ja otsustab, mis on järgmine samm. Jätkamisel tegeldakse organiseerimisega. Tuleb selgitada vahendamise eesmärgid ja vahendaja rolli. Töö käigus teevad osapooled avaldusi;
- kokkulepete sõlmimine. Selle tasemeni jõutakse ainult siis, kui kõik, mis pooltel öelda oli, on öeldud ja kui vahendaja juhib protsessi valikute leidmise ja vastastikku vastuvõetavate lahenduste poole.⁹⁴ Kolmas osapool osaleb aktiivsemalt lahenduse otsimisel. Ta vahendab ja vaatab kriitilise pilguga üle vaidluse osapoolte ettepanekud ning teeb omapoolsed ettepanekud lahkarvamuste kõrvaldamiseks. Vahenduse eesmärk on otseselt suunatud vaidluse lahendamise leidmisele.⁹⁵

Heade teenete puhul ei osale kolmas riik ise otseselt läbirääkimistel, vaid toetab poolte vahelisi läbirääkimisi tehniliste vahendite kasutusse andmisega, neutraalse kohtumispaiga muretsemisega või tehnilise abipersonali kasutusse andmisega, st loob soodsa pinnase läbirääkimisteks.⁹⁶

3.2.2.2. Lepitamine ja uurimine

Lepitusmenetluse korral on menetluses osaleval kolmandal neutraalsel isikul pädevus esitada pooltele heakskiitmiseks ja vastuvõtmiseks omapoolne konflikti lahenduskäik. Ehtsa lepitusmenetluse raames ei tohiks kolmandal isikul olla siiski õigust lepituse nurjumise korral tüli lahendamise üle ise otsustada. See eristab lepitust vahekohtumenetlusest. Lepitaja võib ise aktiivselt teha ettepanekuid tüli lõpetamiseks konkreetsetel tingimustel, hinnates selleks tüli põhjust ja sellega seotud asjaolusid.⁹⁷ Lepitusmenetluse plussideks kohtumenetluse ees on odavus, kiirus ja konfidentsiaalsus.

Lepitajaks on:

- 1) füüsiline isik – lepitaja võib tegutseda juriidilise isiku kaudu, olles sellega töö- või muus lepingulises suhtes;

⁹⁴ H. Lacey (2002), lk 168.

⁹⁵ K. Land (2010), lk 141.

⁹⁶ K. Land (2010), lk 140.

⁹⁷ Lepituseaduse eelnõu seletuskiri. – www.riigikogu.ee/download/0c8ba3f6-6aa9-8a9c-0d63-3c5fd5ba33f2. (10.03.2016).

- 2) vandeadvokaat;
  - 3) notar;
  - 4) seaduses sätestatud juhul riigi või kohaliku omavalitsuse lepitusorgan;⁹⁸
  - 5) komisjon.⁹⁹ Rahvusvahelisel tasandil moodustatakse lepitusmenetluse läbiviimiseks komisjon, mis uurib vaidluse all olevaid fakte.
- Lepitaja peab olema sõltumatu ning lepitusosaliste suhtes erapooletu.¹⁰⁰

Lepitaja kohustused:

- Lepitajal on keelatud esindada lepitusosalist lepitusmenetluse aluseks olevaid asjaolusid käsitlevas muus menetluses;
- Lepitusmenetlust alustades on lepitaja kohustatud selgitama lepitusosalistele lepitusmenetluse olemust ja õiguslikke tagajärgi ning lepitaja tasustamisega seonduvat;
- Lepitaja peab dokumenteerima menetluse käigu.¹⁰¹

Lepitusmenetluse alustamise eelduseks on tavaliselt riikidevaheline kokkulepe tekkivate vaidluste allutamiseks loodavale lepituskomisjonile.¹⁰²

Lepitusmenetlus loetakse lõppenuks juhul kui:

- 1) lepitusosalised jõuavad lepitusmenetluse käigus kokkuleppele;
- 2) lepitusosaline avaldab tahet lepitusmenetlus katkestada;
- 3) lepitaja katkestab lepitusmenetluse mõjuval põhjusel (nt kui kokkuleppe saavutamine osapoolte vahel on ilmselgelt võimatu);
- 4) lepitaja katkestab lepitusmenetluse, kui lepitajale tasumiseks on isikule antud riigipoolset menetlusabi ja lepitusmenetluse algusest on möödunud vähemalt kolm kuud.¹⁰³

---

⁹⁸ Lepitusseadus § 2. – RT I 2009, 59, 385. – Riigi Teataja. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/13240243>. (24.04.2016).

⁹⁹ K. Land (2010), lk 141.

¹⁰⁰ Notarite Koda. Mis on lepitamine ja millises olukorras on otstarbekas seda teenust kasutada. – <http://www.notar.ee/20345>. (14.04.2016).

¹⁰¹ Notarite Koda. Mis on lepitamine ja millises olukorras on otstarbekas seda teenust kasutada. – <http://www.notar.ee/20345>. (14.04.2016).

¹⁰² K. Land (2010), lk 141.

¹⁰³ Notarite Koda. Mis on lepitamine ja millises olukorras on otstarbekas seda teenust kasutada. – <http://www.notar.ee/20345>. (14.04.2016).

Menetluse tulemusena koostatakse raport lepitaja konkreetse ettepanekuga vaidluse lahendamiseks. Osapooled ei ole kohustatud järgima raportis välja toodud lahendusettepanekut.¹⁰⁴

Uurimine vaidluse lahendamise meetodina tuleks kasutusele võtta siis, kui on tekkinud lahkarvamus mingi fakti olemasolus või tegevuses ja tagajärje põhjuslikus seoses. Uurimismenetluse eesmärk on kindlaks teha vaidluse all olevad faktid ilma omapoolse ettepanekute esitamiseta ning sel moel aidata kaasa läbirääkimiste edenemisele. Uurimismenetluse lõpptulemiks on tuvastatud faktidega ilma lahendusettepanekuta raport. Enne uurimiskomisjoni moodustamist määratakse kindlaks, kuidas pooled suhtuvad raportisse ja mis tagajärgi see nende suhtes kaasa toob.¹⁰⁵

Kolmanda poole sekkumine Süüria kodusõja lõpetamiseks ja pagulaskriisi lahendamiseks on parim tee rahumeelseks konflikti lahendamiseks, kuid raportis kokkulepitud lahendusettepanek ei ole pooltele kohustuseks järgida ning see ei ole kriisi, kus on miljonid kannatajad, lahendamiseks enam võimalik. Vajalik oleks resoluutsem sekkumine ja ainukeseks organiks selleks oleks ÜRO Julgeolekunõukogu.

ÜRO Julgeolekunõukogu on organ, mille ülesandeks on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamine. Julgeolekunõukogu on ainus ÜRO organ, mis saab vastu võtta riikidele täitmiseks kohustuslikke otsuseid (resolutsioone), andes õiguse ka jõuliseks sekkumiseks. Relvastatud jõu kasutamise õiguslik raamistik tuleneb ÜRO hartast.

---

¹⁰⁴ K. Land (2010), lk 141.

¹⁰⁵ K. Land (2010), lk 141.

3.3. Julgeolekunõukogu meetmed rahvusvahelises õiguses

3.3.1. Julgeolekunõukogu volitused ja tegevus

Julgeolekunõukogu koosneb viiest alalisest vetoõigusega liikmest (Ameerika Ühendriigid, Hiina Rahvavabariik, Prantsusmaa, Venemaa ja Ühendkuningriik) ja kümnest mittealalisest liikmest, kelle valib Peaassamblee kaheks aastaks.¹⁰⁶ Julgeolekunõukogu määrab kindlaks iga rahu ohustamise, iga rahu rikkumise või agressiooniakti olemasolu ja annab soovitusi või otsustab, milliseid sõjalisi ja mittesõjalisi meetmeid tuleb rakendada rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks.¹⁰⁷ Julgeolekunõukogu on poliitiline organ ning otsused eeldavad poliitilist tahet ja konsensust.

ÜRO põhikirja preambula sätestab organisatsiooni eesmärkidena järgmist: „Päästa järeltulevad põlvned sõjaviletsustest, mis on kaks korda meie elu kestel toonud inimkonnale kirjeldamatut muret; taas kinnitada usku inimese põhiõigustesse, tema väärikusse ja väärtusse, meeste ja naiste võrdõiguslikkusesse ning suur- ja väikerahvaste õiguste võrdsusse; luua tingimused, milles võivad püsida õiglus ning lugupidamine lepinguist ja muudest rahvusvahelise õiguse allikaist tulenevate kohustuste vastu; kaasa aidata sotsiaalsele progressile ja elatustaseme parandamisele suurema vabaduse tingimustes.“¹⁰⁸

ÜRO harta (edaspidi harta) artiklid 1 ja 2¹⁰⁹ sätestavad peamised rahvusvahelise õiguse printsiibid, millel rajaneb kehtiv rahvusvaheline õigus ja millest lähtuvalt tuleb tõlgendada mõjutustegevust:

- argessiooni ja jõu kasutamise keeld – art 1 lg 1 ja art 2 lg 4;
- rahvaste võrdsus ja enesemääramisõigus – art 1 lg 2;
- inimõiguste austamise printsiip – art 1 lg 3;
- riikide suveräänsus ja võrdsus art 2 lg 1;

---

¹⁰⁶ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 23 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>, (01.04.2016).

¹⁰⁷ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 39 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>, (01.04.2016).

¹⁰⁸ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>, (01.04.2016).

¹⁰⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 1 ja 2. – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>, (01.04.2016).

- lepingute ja kohustuste ning privileegide vastastikune austamine ja täitmine heas usus; vastastikkuse põhimõtte riikidevahelises suhtluses – art 2 lg 2;
- tülide rahumeelne lahendamise nõue – art 2 lg 3;
- mittesekkumine teiste riikide siseasjadesse (ehk interventsiooni keeld) – art 2 lg 7.

Agressiooni ja jõu kasutamise ning jõuga ähvardamise keelu põhimõtte kohaselt tuleb tülid või olukorrad, mis võivad viia rahu rikkumisele, lahendada rahulike vahenditega, vastavalt õigluse ja rahvusvahelise õiguse põhimõtetele, rahvusvaheliste sõbralike suhete ja rahvaste võrdõiguslikkuse ning enesemääramise põhimõtete rakendamise abil.¹¹⁰

Harta artikkel 1 lg 3 sätestab hartas inimõiguste austamise printsiibi seotuna koostööga majandusliku, sotsiaalse, kultuurilise ja humanitaarse iseloomuga rahvusvaheliste probleemide lahendamisel ja lähtudes diskrimineerimise keelust (rassi, soo, keele ja usundi alusel).¹¹¹

Sekkumine teise riigi sisepoliitikasse inimõiguste tagamise eesmärgil on paratamatult rahvaste enesemääramisõiguse piiramine ja mittesekkmisprintsiibi ning suveräänsuspõhimõtte rikkumine, sest tekib üld- ja erinormide konflikt. Halvematel juhtumitel tekib inimõiguste ja humanitaarõiguse konflikt. Mõjutustegevuse eesmärk on muuhulgas ka riikliku poliitika legitimeerimine ja seetõttu on inimõigustel kui eraldiseisval distsipliinil rahvusvahelistes suhetes kande roll. Inimõigustega võib legitimeerida mittelegaalselt tegevust mingi riigi ründamiseks¹¹² ÜRO põhikiri ei anna ÜRO-le õigust sekkuda asjadesse, mis oma loomult alluvad iga riigi jurisdiktsioonile.¹¹³ Antud säte laieneb eelkõige ÜRO liikmesriikidele. Sisuliselt saab seda sätet pidada universaalseks, sest mitte-liikmesriikidele laieneb nimetatud põhimõtte tavaõiguse normina. Erisusena on ÜRO hartas sätestatud, et interventsioon on õigustatud harta VII peatükiga reguleeritud sunnimeetmete kasutamisel.¹¹⁴ Mittesekkmise printsiip ei ole absoluutne. Teatud juhtumitel on interventsioon mõnede õigusteadlaste arvates õiguslikult lubatav. Cambridge'i juuraprofessor Christine Gray märgib, et see on võimalik siis, kui riik ise avaldab soovi selliseks

¹¹⁰ A. Sinisalu. Mõjutustegevuse piirid rahvusvahelises õiguses. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2012, lk 93.

¹¹¹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 1 lg 3. – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.04.2016).

¹¹² A. Sinisalu (2012), lk 113-114.

¹¹³ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.04.2016).

¹¹⁴ A. Sinisalu (2012), lk 123.

sekkumiseks, et saada abi näiteks avaliku korra tagamisel, kui tekib oht põhiseaduslikule korrale.¹¹⁵

Riigid on mitmel juhul sekkunud teises riigis toimuvasse konflikti ühe poole kutsel. Pikaajalise praktika kohaselt võib teisi riike appi kutsuda võimul olev valitsus, sest tegu on eelduslikult riigi legitiimse esindajaga.¹¹⁶ Riik võib paluda teise riigi relvajõudude kohalolekut oma riigi territooriumil. Sellisel palvel peab olema õiguspärane eesmärk, nt rahu ja julgeoleku säilitamine, kodanike kaitse vms. Relvajõudude siiseviimine teise riigi territooriumile ei ole rahvusvahelises õiguses rikkumine kui on täidetud kaks tingimust: a) territoriaalse suverääni abipalve ning b) õiguspärase eesmärgi olemasolu¹¹⁷

ÜRO harta VI ja VII peatüki rakendamine on antud Julgeolekunõukogule, kes peab kaaluma, kas maailmas esile kerkivad konkreetsed konfliktid on ohuks üleilmsele rahule ja julgeolekule. Kui on, siis otsustama ka, millist kriisiohjemeetodit kasutada ja mis meetmeid võtta. Nõukogu peab olema üksmeelel selles, kas käsitletav kaasus on ohuks maailma rahule või julgeolekule. Alalised liikmed saavad kogu protsessi vetostada. Kui Julgeolekunõukogu jõuab üksmeelele, siis koostatakse resolutsioon, milles pannakse üksikasjalikumalt paika, mida antud konkreetsel juhul ja konkreetses paigas ning mis konkreetsete vahenditega ette võetakse. Lisaks resolutsioonidele saab Julgeolekunõukogu edastada eesistuja seisukohti või pressiteateid, mis kuuluvad samuti nõukogu kriisiohjeinstrumentariumisse.¹¹⁸

Tulenevalt ÜRO harta VI peatükist on liikmesriikidel kohustus tülide rahulikuks lahendamiseks. ÜRO Peaassamblee võttis vastu 2005. aastal vastu kontseptsiooni „kohustus kaitsta“ – inglise keeles Responsibility to Protect (R2P) –, mille põhimõtteline tähtsus seisneb selles, et see käsitleb riigi suveräänsust mitte ainult õigusena, vaid pigem kohustusena. R2P eesmärgiks on

---

¹¹⁵ C. Gray. The Use of Force and the International Legal Order – Evans, Malcolm D. International Law. Oxford University Press 2003, p 599.

¹¹⁶ R. Värk. Relvastatud jõu kasutamise õiguspärasusest Krimmi näitel. - Sõdur nr 2 (77), 2014. – http://www.academia.edu/6961448/Relvastatud_j%C3%B5u_kasutamise_%C3%B5igusp%C3%A4rasusest_Krimmi_n%C3%A4itel. (10.04.2016).

¹¹⁷ M. Kiviorg. Jõu kasutamine rahvusvahelises õiguses. – M. Kiviorg jt. Rahvusvaheline õigus. Tallinn: Kirjastus Juura 2010, lk 155.

¹¹⁸ M. Kolga. Kriiside lahendamine ÜROs – kas pelgalt rahuvalve? – Diplomaatia nr 123, 2013. – <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kriiside-lahendamine-uros-kas-pelgalt-rahuvallve/>. (24.04.2016).

hoida ära ja tõkestada sõjakuritegusid, genotsiidi, inimsusevastaseid kuritegusid ja etnilist puhastust.¹¹⁹ Kontseptsiooni saab lühidalt võtta kokku kolme punktiga. Esiteks on iga riigi valitsusel kohustus oma elanikkonda kaitsta ja tagada selle igapäevaseks eluks stabiilne ning rahumeelne keskkond. Teiseks, kui riik ei ole võimeline seda ise tegema, siis võib ta pöörduda rahvusvahelise kogukonna poole ja paluda abi. Kolmandaks, kui riik ise ei suuda oma kodanikke ülalnimetatud nelja kuriteo eest kaitsta ja rahumeelsete vahendite kasutamine on läbi kukkunud, on rahvusvahelisel kogukonnal kohustus võtta meetmeid inimeste kaitseks. Nende hulka kuuluvad ka sõjalised meetmed, mida tuleks küll rakendada viimasel võimalusel, kui kõik muu on juba ära proovitud ja pole tulemusi andnud.¹²⁰ Jõu kasutamine võib aset leida vaid ÜRO Julgeolekunõukogu loal.

Mõjutustegevuse meetodeid arvestades on oluline kajastada ennetavat diplomaatiat. Ennetav diplomaatia võiks olla ÜRO Julgeolekunõukogus selleks vahendiks, mis aitab takistada mõjutustegevuse ülekasvamist relvastatud konfliktiks. Ennetav diplomaatia on näiteks rahutagamissioonid. Ennetava diplomaatia üheks komponendiks peetakse ka nn pehme jõu ja pehmete väärtuste rakendamist.¹²¹ 2011. aasta mais kehtestas Euroopa Liit sanktsioonid, et mõjutada Süüria konflikti osapooli rahu saavutamaks. Sanktsioonid hõlmasid reisimiskeeldu ning varade külmutamist. Need olid suunatud Süüria tosina kõrge ametniku vastu, keda arvati tegutsevat valitsuse tegevuse koordineerijatena. Lisaks sellele kohaldati relvaembargo üle kogu riigi.¹²² Kuid see ei lepitanud kodusõja osapooli.

Kehtiv rahvusvaheline õigus lähtub rahvusvahelistest lepingutest ja peamiselt ÜRO kujundatud normidest.

Süüriast alguse saanud massiline väljaränne, inimõiguste ja rahu rikkumine ning agressiooniaktid mõjutavad Süüria naaberriike ja ka Euroopat nii julgeoleku, rahu säilimise kui ka majanduliku poole pealt. See võimaldab ÜRO-l kohaldada meetmeid tekkinud olukorra lahendamiseks ning anda soovitusi.

---

¹¹⁹ The Responsibility To Protect, Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, International Development Research Centre, Canada 2001, p 51.

¹²⁰ M. Kolga (2013).

¹²¹ A. Sinisalu (2012), lk 146.

¹²² The Council of the European Union Decision 2011/273/CFSP of 9 May 2011.

Julgeolekunõukogu määrab kindlaks iga rahu ohustamise, iga rahu rikkumise või agressiooniakti olemasolu ja annab soovitusi või otsustab, milliseid meetmeid tuleb artiklite 41 (relvajõudude kasutamisega mitteseotud meetmed) ja 42 (meetmed, mis on seotud relvajõududega, nt ähvardusmanöövrid, blokaad ja muud organisatsiooni liikmete õhu-, mere- ja maajõudude operatsioonid) kohaselt võtta rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks.¹²³

3.3.1.1. Julgeolekunõukogu meetmed, mis ei ole seotud relvajõudude kasutamisega

Nn leebemasse R2P reageerimisvõtete arsenalis kuuluvad nii diplomaatilised (nt avaldused, resolutsioonid), poliitilised, õiguslikud kui ka majanduslikud survevahendid, nagu nt majandustoetuste katkestamine, sõltumatute uurimiskomisjonide loomine, Rahvusvahelisele Kriminaalkohtule kuritegude uurimiseks mandaadi andmine, samuti relvaembargo ja finantssanktsioonide kehtestamine ning rahuvahendusmissioonide asutamine.¹²⁴

ÜRO põhikirja ning Rahvusvahelise Kohtu statuudi artikkel 41 annab Julgeolekunõukogule õiguse otsustada milliseid meetmeid kasutada otsuse täitmiseks ja ta võib nõuda organisatsiooni liikmeilt nende meetmete rakendamist. Need meetmed võivad ette näha majanduslike suhete, raudtee-, mere-, õhu-, posti-, telegraafi-, raadio- või teiste sidevahendite ühenduse täielikku või osalist katkestamist, samuti ka diplomaatiliste suhete katkestamist.¹²⁵

Rahvusvahelisi sanktsioone liigitatakse peamiselt majanduslikeks ja mittemajanduslikeks sanktsioonideks.

Majanduslikud sanktsioonid jagunevad kaubandus- ja finantssanktsioonideks. Kaubandussanktsioonid on üldised või spetsiifilised ning võivad hõlmata ekspordi ja/või impordikeeldu (kaubandussanktsioone võidakse kohaldada konkreetsete kaupade suhtes, nagu nafta, puit või teemandid, samuti relvaembargo), investeeringute, maksete ja kapitali liikumise keelustamist või tariifsete soodustuste tühistamist. Finantssanktsioone (rahaliste vahendite või

---

¹²³ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 39 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.03.2016).

¹²⁴ L. Lipre-Järma. Kohustus Kaitsta. Diplomaatia nr 110, 2012. – <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kohustus-kaitsta/>. (10.04.2016).

¹²⁵ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 41. – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.03.2016).

majanduslike ressursside külmutamine, ülekannete keelustamine, ekspordikrediidi või investeringute piirangud) aga kohaldatakse üldjuhul sihtmeetmetena, mille eesmärk on mõjutada konkreetsete isikute, rühmituste või üksuste poliitikat või käitumist.¹²⁶

Mittemajanduslikud sanktsioonid on näiteks diplomaatilised sanktsioonid (diplomaatide väljasaatmine, diplomaatiliste suhete katkestamine, ametlike visiitide edasilükkamine), teise riigiga koostöö peatamine, spordi- või kultuuriürituste boikoteerimine, lennukeeld ja sissesõidupiiangud.¹²⁷

3.3.1.2. Relvajõudude abil rakendatavad meetmed

ÜRO harta näeb ette kaks konkreetset erandit relvastatud jõu kasutamiseks: enesekaitse¹²⁸ ja Julgeolekunõukogu loal¹²⁹. On riike ja autoreid, kes pakuvad relvastatud jõu kasutamiseks teisigi põhjendusi, nt humanitaarne interventsioon, võitlus terrorismi vastu ja kodanike kaitse välismaal, kuid neil seisukohtadel puudub kehtivas rahvusvahelises õiguses (selge) toetus.¹³⁰

Igal riigil on võõrandamatu õigus ennast kaitsta. Enesekaitse tähendab üldistatult õigust astuda relvastatud jõuga vastu piisavalt vägivaldsele rünnakule.¹³¹ ÜRO harta ütleb, et „relvastatud rünnaku korral ÜRO liikme vastu ei piira miski hartas võõrandamatut õigust individuaalsele või kollektiivsele enesekaitsele, kuni Julgeolekunõukogu on võtnud vajalikud meetmed rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks”.¹³²

Enesekaitse võib jagada kaheks:

---

¹²⁶ Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu seletuskiri. – [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rahvusvahelise_sanktsiooni_seletuskiri_lisadega_\(636\).pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rahvusvahelise_sanktsiooni_seletuskiri_lisadega_(636).pdf). (02.03.2016).

¹²⁷ Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu seletuskiri. – [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rahvusvahelise_sanktsiooni_seletuskiri_lisadega_\(636\).pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rahvusvahelise_sanktsiooni_seletuskiri_lisadega_(636).pdf). (02.03.2016).

¹²⁸ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 51 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (21.04.2016).

¹²⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 42 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (21.04.2016).

¹³⁰ R. Värk. Operatsioon “Iraagi vabadus”: Kas relvastatud jõu kasutamiseks oli õiguslik alus. – KVÜÕA Toimetised nr 18, 2014. – http://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2014/08/KVUOA_Toimetised_18_Iraak_5_Vark.pdf. (10.04.2016).

¹³¹ R. Värk (2014).

¹³² Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 51 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.03.2016).

- ennetav enesekaitse viitab operatsioonile, mis toimub ligioleva, kuid seni algamata rünnaku vastu. Näiteks kui üks riik on saanud teada, et teine riik on koondanud oma relvajõud piiri lähedale ja relvastatud rünnaku algus on vaid minutite, tundide küsimus, siis selle asemel, et oodata, kuni tegelik rünnak algab ja esimesed raketid tabavad sihtmärke, ründab riik esimesena enda kaitseks ja suurte kahjustuste ärahoidmiseks;
- välistav enesekaitse viitab operatsioonile, mis toimub materialiseerumata ja ajaliselt ebaselge või kaugel ohu vastu. Näiteks kui üks riik on saanud teada, et teine riik on omandanud massihävitusrelvad ja kardab, et neid relvi võidakse tulevikus kasutada tema vastu, siis selle asemel, et oodata, kuni rünnak muutub ligiolevaks, ründab riik esimesena rajatisi, kus massihävitusrelvi hoitakse, ja hävitab need relvad, et rünnak ei saaks kunagi muutuda ligiolevaks. Näiteks tuuakse Ameerika ühendriikide ja liitlaste 2003. aasta operatsiooni Iraagis.¹³³

Preventiivse ehk ennetava enesekaitse pooldajad ei toetu ÜRO hartale, vaid rahvusvahelisele tavaõigusele.¹³⁴ Välistav enesekaitse on selgelt õigusvastane. Idee kohaselt peaks ohu korral relvastatud jõu kasutamise otsustama Julgeolekunõukogu, aga viimane ei toimi alati operatiivselt või on blokeeritud poliitilistel põhjustel. Relvastatud rünnak on enesekaitse eeldus. Seejärel peab enesekaitse vastama kolmele olulisele kriteeriumile, nimelt kohesus, vajalikkus ja proportsionaalsus¹³⁵

Kollektiivse enesekaitse põhjendamiseks on välja pakutud kolm alust. *Esiteks*, riigid võivad sarnaselt inimestele kaitsta nii enda kui ka teiste huve, kui viimaseid rünnatakse õigusvastaselt. *Teiseks*, kohustusel säilitada rahvusvahelist rahu ja julgeolekut ning reageerida rahvusvahelise õiguse rikkumistele. Riigil ei ole kohustus sekkuda, kui mõni riik ründab teist, kuid tal on selleks õigus ja eeldatavasti ka huvi, sest rahvusvaheline rahu ja julgeoleku säilitamine peaks olema kõigile kasulik. Sellise huvi realiseerumine väljaspool enesekaitset toimub Julgeolekunõukogu

---

¹³³ R. Värk (2014).

¹³⁴ C. Gray. *International Law and the Use of Force*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press 2008, p 193-253.

¹³⁵ R. Värk (2014).

eestvedamisel. *Kolmandaks*, riigid võivad kollektiivselt teostada oma individuaalseid õigusi. Sekkumise põhjuseks võib olla huvi säilitada avalikku korda.¹³⁶

Kollektiivse enesekaitse teostamise tingimused on relvastatud rünnaku esinemine, riigi veendumus ohvriks olemisest ja palve abi osutamiseks ning Julgeolekunõukogu teavitamine meetmetest, mida on rakendatud enesekaitse teostamisel.¹³⁷

Loa kasutada relvastatud jõudu ettenähtud tingimustel ja eesmärgi saavutamiseks annab riikidele Julgeolekunõukogu.

Kui Julgeolekunõukogu arvab, et ÜRO Harta artiklis 41 ettenähtud meetmed võivad osutada mitteküllaldasteks või on juba osutunud mitteküllaldasteks, võib ta ette võtta sellist tegevust õhu-, mere- ja maajõududega, mis osutub vajalikuks rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks või taastamiseks, näiteks ähvardusmanöövrid, blokaad ja muud organisatsiooni liikmete õhu-, mere- ja maajõudude operatsioonid.¹³⁸

Enesekaitset võib kohaldada mitteriiklike rühmituste korraldatud terroristlike rünnakute vastu, kui need on oma ulatuse ja mõjude poolest võrreldavad tavapärase relvastatud künnakutega ning need on omistatavad riigile või viimane osaleb nendes oluliselt. Miski ÜRO hartas ei väida, et enesekaitset võib teostada ainult juhul, kui relvastatud rünnak pärineb teiselt riigilt.¹³⁹

ISISe puhul võiks olla abi sõjalisest sekkumisest. Kui Islamiriik lakkab füüsilise riigitaolise moodustisena eksisteerimast, siis vähendab see kindlasti ka ISISe globaalset atraktiivsust. Kui mureneb ISISe võitmatuse oreool, siis on kergem saada kontrolli alla ka ISISe frantsiisi edasist levikut ning ohjeldada Islamiriigi provintse Liibüas, Egiptuses ja mujal. Ainult õhurünnakutega ISIST maha ei suru. Kindlasti on toimunud õhurünnakud mõjunud ISISele pärssivalt ning ISIS on täna Süürias ja Iraagis haavatavam kui aasta tagasi, kuid tegu on suurepärase kohanejaga ning

---

¹³⁶ R. Värk. Kollektiivne enesekaitse: ajalugu, teooria ja praktika. – Acta Societatis Martensis nr 3, 2007/2008. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2007, lk 104-106.

¹³⁷ R. Värk (2007), lk 106-111.

¹³⁸ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 42 – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (01.03.2016).

¹³⁹ R. Värk. Riikide enesekaitse ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 155.

lääneriikide rünnakute all olemine loob märtrioreooli ja muudab lihtsamaks uute võitlejate värbamise. Sõjaliselt on ISISst võimalik võita ainult maavägedega ja territooriumi hõlvamisega.¹⁴⁰

3.4. Pagulaskriisi lahendamise juriidilised ehk õiguslikud meetodid

3.4.1. Vahekohus

Vahekohtulik menetlus erineb kohtulikust menetlusest selle poolest, et vahekohus ei ole reeglina alaline institutsioon, vaid luuakse vastavalt vajadusele. Vahekohtuid võib liigitada sellisteks, mis luuakse juba tekkinud vaidluse lahendamiseks osapooltevahelise kokkuleppe alusel või on loodud alalise institutsioonina tulevikus tekkivate vaidluste lahendamiseks.¹⁴¹

Traditsioonilist vahekohtumenetlust eristab lepitusmenetlusest asjaolu, et juhul, kui pooled on kehtivalt kokku leppinud vaidluse lahendamises vahekohtus, siis nad samas asjas enam kohtusse minna ei saa ning vahekohtu otsus on nende jaoks siduv juhul, kui on tegu alalise vahekohtuga; mittealalise vahekohtu otsuse tunnustab täidetavaks kohus hagita menetluses.¹⁴²

Riiki ei saa ilma nõusolekuta allutada vahekohtulikule menetlusele. Kui riik on andnud nõusoleku tekkivate vaidluste või juba olemasolevate vaidluste lahendamiseks vahekohtus, siis on ta kohustatud vahekohtu otsust ka aktsepteerima ning järgima. Vahekohus on suunatud eelkõige lahenduse leidmisele. Pooled võivad määrata, kas lahenduse leidmiseks võib vahekohus kasutada ainult rahvusvahelist õigust või ka üldtunnustatud õiguspõhimõtteid, riigisisest õigust ja ühiseid riigisisese õiguse üldprintsippe või leidma lahenduse, mis on lihtsalt õiglane.¹⁴³

---

¹⁴⁰ T. Leht (2015).

¹⁴¹ K. Land (2010), lk 142.

¹⁴² Lepituseaduse eelnõu seletuskiri. – www.riigikogu.ee/download/0c8ba3f6-6aa9-8a9c-0d63-3c5fd5ba33f2. (10.03.2016).

¹⁴³ K. Land (2010), lk 142.

3.4.2. Kohtumenetlus

Kohtumenetlus toimub alaliselt loodud institutsioonis – rahvusvahelises kohtus¹⁴⁴ või siseriiklikus kohtus. Kohtulik menetlus on alati suunatud kehtiva rahvusvahelise õiguse rakendamisele ning kohtus lahendavad vaidlusi poolte tahtest sõltumatud kohtunikud.¹⁴⁵

Vaidluste lahendamisel rahvusvahelises kohtus kehtib printsiip, et vaidluse saab allutada kohtu pädevusele alles siis, kui mõlemad osapooled on sellega nõus ja on oma nõusolekut selgesõnaliselt väljendanud. Iseenesest selline allumine veel ei tähenda, et kõik tekkivad vaidlused tuleb omal algatusel anda kohtusse. See tähendab sisuliselt kohustust anda vaidlus kohtusse lahendamiseks siis, kui teine pool seda nõuab.¹⁴⁶

Ungari on teinud Rahvusvahelise Kohtu pädevuse suhtes reservatsiooni, et kohtule ei allutata küsimusi, mis on seotud siseasjadega, mida lahendatakse poolte kokkuleppel teiste meetoditega või mis on seotud sõjaliste konfliktidega.¹⁴⁷

ÜRO harta alusel asutatud Rahvusvaheline Kohus lahendab vaidlusi juhtumitel, kui osapooled on nõustunud kohtus asja arutamisega. Kohtus võivad menetlusosalisteks olla üksnes riigid ja piiratud määral mõned rahvusvahelised organisatsioonid. Vaidluste Rahvusvahelisse Kohtusse jõudmiseks peavad riigid ise allutama ennast kohtule. Süürias leiab aset kodusõda ja selle lahendamisega Rahvusvaheline Kohtus ei tegele.

3.5. Pagulaskriisi leevendamise õigusvälised meetmed

ÜRO Pagulasseisundi konventsiooni kohaselt osalisriik ei saada pagulast oma territooriumilt välja ega tagasi (“refouler”) mis tahes viisil selle territooriumi piiridele, kus tema elu või vabadus on ohus mingisse rassi, rahvusesse või usku või sotsiaalsesse gruppi kuulumise või poliitiliste veendumuste tõttu. Sätet ei kohaldata pagulasele, kelle suhtes on põhjendatud kartus, et ta võib

---

¹⁴⁴ K. Land (2010), lk 142.

¹⁴⁵ K. Land (2010), lk 142.

¹⁴⁶ K. Land (2010), lk 143.

¹⁴⁷ K. Land (2010), lk 143.

asetada ohtu riigi julgeoleku või kes on kohtuotsuse alusel mõistetud süüdi eriti raskes kuriteos ja on seetõttu ühiskonnaohtlik.¹⁴⁸

2014. a Siseministeriumi poolt tellitud uuring¹⁴⁹ näitas, et valdav osa küsitletutest arvab, et pagulaste sisseränne mõjutab Eesti olukorda pigem negatiivselt. Arvatakse, et pagulaste sisseränne koormab Eesti sotsiaalsüsteemi ja suurendab siinset tööpuudust, konfliktiohtu ning eesti keele ja kultuuri hääbumise ohtu.

Et toime tulla pagulaskriisiga ja kaasnevate väljakutsetega vastuvõturiigis, tuleb erinevatel organisatsioonidel ja valitsustel teha koostööd erinevates valdkondades.

Eesti saaks omalt poolt riigisiseseks rahu tagamiseks ja pagulaste aitamiseks panustada järgmisega:

- võimaldada pagulastel elada seaduslikult ilma diskrimineerimiseta. Protseduurid kehtivate dokumentide säilitamiseks ja registreerimiseks peavad olema selged, arusaadavad ja taskukohased;
- tagada põgenikele juurdepääs põhilistele teenustele, sealhulgas adekvaatsele ja vastuvõtava hinnaga haridusele, arstiabile ja eluasemele ohustamata avalike teenuste kvaliteeti vastuvõtva riigi kogukondadele. See tähendab olulisi uusi investeeringuid riiklikesse institutsioonidesse ja infrastruktuuri, et suurendada teenuste osutamist;
- toetada pagulaste iseseisvat elu suuremate elatusvahendite võimalustega, mõjutamata negatiivselt vastuvõtivate kogukondade majandust. Rahastajad ja vastuvõtva riigi valitsused peaksid tegema koostööd panustades majanduslikult, et põgenikud saaksid oma põhivajadusi rahuldades olla ka kasulikud riikides, kus nad ajutiselt elavad;
- tagada Süüria naaberriikidele piisav toetus, et muuta poliitikat ja tegevusi, mis võimaldab pagulastel ja kogukondadel, kus nad viibivad paremini toime tulla; kuni leitakse poliitiline lahendus konfliktile Süürias ning võimalusi põgenike ohutuks tagasipöördumiseks või ümberasustamiseks kolmandatesse riikidesse.¹⁵⁰

---

¹⁴⁸ ÜRO Pagulasseisundi konventsioon., art 33 - RT II 1997, 6, 26. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623.01.03.2016>).

¹⁴⁹ Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014. Tallinn: Saar Poll OÜ 2014. – https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2014_pagulasuuring_aruanne.pdf. (21.04.2016).

¹⁵⁰ D. Andres-Virnas, D. Gorevan, M. Hartberg, M. Phillips, A. Saieh. (2015).

Kokkuvõte

Mäss Süürias puhkes 2011. aastal seoses „Araabia kevadega“. Tänu kaootilistele vastasvõimudele ja vähesele riigivõimule, võib olukord nõuda võimu kasutamist selleks, et taastada stabiilsus piirkonnas. Konflikti puhkemisel kasutati vaid n-ö pehmet jõudu.¹⁵¹ Pehme jõuga üritatakse mõjutada vastaste või neutraalsete riikide avalikku arvamust ja seeläbi sihtgrupiks valitud riigi poliitilise juhtkonna otsustusprotsesse.¹⁵² Pehme jõud põhineb Joseph Nye teorial, mille elemendid on ühendanud välispoliitika, majanduslikud vahendid ja kultuuri. Riigi "pehme jõud" toetub peamiselt kolmele ressursile: kultuurile, poliitilistele väärtustele (eeldusel, et neid kasutatakse samamoodi nii oma riigis kui välisriigis) ja selle välispoliitikale (kui see on vaadeldav legitiimse ja moraalsena).¹⁵³ Peamisteks „pehme jõu“ teostamise vahenditeks peab Nye avalikku diplomaatiat, massimeediat, vahetusprogramme, arenguabi osutamist jms.¹⁵⁴ Vastandina „raske võim“ tähendab teiste sõjaliste ja majanduslike vahenditega (sanktsioonidega) mõjutamist. Põgenikekriisiga tegelevate meetodite analüüsimisel võib öelda, et pehme jõu elemendid ei ole piisavad, et lahendada nende probleeme. Raske jõu mõned elemendid peavad olema kasutatud selleks, et tegeleda probleemiga tõhusalt. Pehme jõu vahenditega tohutut põgenikekriisi ei saa suunata.¹⁵⁵

Kriisi tekkel on oma roll poliitilisel konfliktil, mis paljuski on põhjustatud üheparteilisest süsteemist, diktaatorlikust korrast ja vohavast korruptsioonist, võimu apaatsusest tegeleda erinevate ühiskonnas aset leidvate probleemide lahendamisega. Al-Assad asus 2011. aastal peale meelevaaldusi läbi viima reforme, kuid piltlikult öeldes oli džinn pudelist välja pääsenud.

---

¹⁵¹ E. Varga (2015).

¹⁵² A. Sinisalu (2012), lk 42.

¹⁵³ J. S. Nye. The Means to Success. – New York: Public Affairs 2004. – <https://webfiles.uci.edu/schofer/classes/2010soc2/readings/8%20Nye%20Soft%20Power%20Ch%201.pdf>. (23.02.2016).

¹⁵⁴ J. Kivirähk. Kuidas suhtuda Venemaa välispoliitika "humanitaarsesse dimensiooni"? - Diplomaatia nr 74/75 2009. – <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kuidas-suhtuda-venemaa-valispoliitika-humanitaarsesse-dimensiooni-1/>. (27.04.2016).

¹⁵⁵ E. Varga (2015).

Kõnealuse konflikti allikana mängib olulist rolli ka materiaalsete ressurside konflikt, mis süvenes ikaldusega – ikaldus röövis sissetuleku enamusest jaolt sunniitidest põllumeestelt. Rahvastiku kiire kasv tõstis niigi vähenevate veevarude nõudlust. Tagajärjeks olid töötuse suurenemine, toitlustusraskused ja sadade tuhandete inimeste lahkumine riigist. Riigi suutmatus/tahtmatus midagi ette võtta elanikkonna eluolu parandamiseks tekitas paratamatult rahulolematust.

Maailm muutub poliitiliselt, majanduslikult ja demograafiliselt. Araabiamaaes otsivad valitsused stabiilset alust, millele ehitada oma tugevust, vastupidavust ja demokraatlikke institutsioone. Kõik see on toimunud enneolematu kliimamuutuse ajal, mis muudab kõik raskemaks, et leida stabiilsust.

Tänaseks päevaks on Araabiamaaade sisekriis jõudnud Euroopasse, mis peab leidma võimalusi nende maade inimeste abistamiseks ning olema valmis võimalikeks pingeseisunditeks, mis seonduvad pagulaste vastuvõtmisega enda ühiskonda. Konflikt tekib ühiskonnas juhul, kui osapooled püüavad rahuldada oma vajadusi enda vastaste hävitamise või võimetuks tegemisega. Erinevalt teistest vastastikuse toime mehhanismidest, ei eelda konflikt olemasoleva sotsiaalse korra tunnustamist.

Konflikti võivad põhjustada kahe osapoole väga erinevad vajadused, tekkinud arusaamatus või mittemateriaalse teguri toime. Konflikti tekkimise tõsiseks ajendiks on ohutunne, et keegi tegutseb teistsuguste väärtussüsteemide ja tõekspidamiste ajal, tungib territooriumile, mida meie peame enda omaks, võtab ära midagi, mida peame õigusega enda omaks, teeb meile mingil moel halba või kahju, erineb meist mingil moel, põhjustab meile ebamugavust.

Peamisteks sotsiaalse konflikti allikateks on sotsiaalne ebavõrdsus, väärtused, majandus ja võim. Pingeid tekitavad erinev sissetulek ja varaline seis. See on ka takistuseks liikumaks ja soetamaks tutvusi eri ühiskonnakihtides. Inimesed erinevad kultuurilise ja rassilise kuuluvuse, samuti poliitiliste ja usuliste vaadete poolest. See kõik võib tekitada sallimatust, tagakiusamist ning mõnitamist. Tugev pingekolle on ka erinev haridustase ja selle kättesaadavuse võimalused, mis mängib olulist rolli tööhõives. Töökohast ja haridusest sõltub sissetulek, mis mingil määral kujundab elustiili ja ka maailmapilti. Kui on hea haridus, väärikas amet, tähendab see piisavaid

majanduslikku ressursse ning ka võimu, mis annab paremad võimalused liikumaks eri ühiskonnakihtide vahel, parema kommunikatsiooni, tutvused, ühiskonnanägemuse, prestiiži ja positsiooni ühiskonnas.

Suurim konflikti allikas tundub olevat väärtushinnangute pinnalt, täpsemalt etnilis-religiooselt pinnalt. Etnilised konfliktid on vägivaldsete vahendite abil teatud eesmärkide poole püüdlemisel inimeste teadlike valikute tulemus. See kehtib nii sisekonfliktides kui ka välisriigis või -regioonis tekkinud etnilistes konfliktides osalejate puhul.¹⁵⁶ Nad ei ole loodusõnnetused, mis lihtsalt juhtuvad, vaid nad on tekitatud inimese poolt, nad on üksikute inimeste tahtlike valikute tagajärjed, olgu need liidrid või järgijad. Sõltumata sellest, kas need valikud põhinevad emotsioonidel või majanduslikul tasuvusel, on need ümbritsetud inimeste motivatsioonidega.¹⁵⁷

Konfliktide lahendamiseks on võimalik kasutada õiguslikke ja poliitilisi meetmeid.

Antud töö autori hinnangul on pagulaskriisi lahendamiseks parimad diplomaatilised ehk poliitilised võimalused. ÜRO sekkumise aluseks on ÜRO harta, eeskätt selle VI ja VII peatükk. VI peatükk lähtub kriisi lahendamisel nn rahulikest vahenditest, milleks on: läbirääkimised, uurimised, vahendus, lepitus, vahekohus, kohtulik menetlus, pöördumine regionaalsete organisatsioonide või kokkulepete poole või teised rahulikud vahendid omal valikul. VII peatükis tuuakse välja jõumeetodid, sealhulgas ka sõjaliste vahendite kasutamine nii enesekaitseks kui ka rahvusvahelise sekkumise korras rahu ja julgeoleku tagamiseks. ÜRO harta artikkel 51 paneb paika ka iga liikmesriigi õiguse individuaalsele ja kollektiivsele enesekaitsele.

Teine oluline element, millest ÜRO kriisiohjes lähtutakse, on kontseptsioon „kohustus kaitsta“. Selle kontseptsiooni eesmärk on elanikkonna kaitse. Riikidel on võimalus pöörduda rahvusvahelise kogukonna poole ja paluda abi, kui ise ei tulda kaitsmisega toime või kui rahumeelsete vahendite kasutamisega ei saavutata edu, on rahvusvahelisel kogukonnal kohustus võtta kasutusele meetmeid inimeste kaitseks, sh sõjalised meetmed.

---

¹⁵⁶ S. Wolff. *Ethnic Conflict A Global Perspective*. Oxford: Oxford University Press 2006, p 6.

¹⁵⁷ K. Cordell, S. Wolff. *Ethnic conflict: causes, consequences, responses*. Cambridge: Polity Press 2010, p 44.

Rahvusvahelise õiguse kohaselt on kodusõjad riigisisene küsimus. Üldiselt ollakse seisukohal, et abi võib olla poliitiline või majanduslik, aga mitte sõjaline.¹⁵⁸ Süürias konflikt on kasvanud üle kodusõjaks ning teistel riikidel on keelatud sellesse sekkuda.

ÜRO ja tema liikmed hoiduvad oma rahvusvahelistes suhetes jõuga ähvardamisest või jõu tarvitamisest nii iga riigi territoriaalse puutumatus, poliitilise sõltumatuse vastu kui ka mõnel muul viisil, mis ei ole kooskõlas ÜRO eesmärkidega.¹⁵⁹ Riikide praktika ja rahvusvahelised dokumendid näitavad, et selles kontekstis peetakse silmas relvastatud jõudu. Vastasel juhul jääksid riigid ilma võimalusest kasutada mittesõjalisi meetmeid oma õiguste ja huvide kaitseks.¹⁶⁰

Sõjalise jõu kasutamine peab kindlasti olema viimane vahend ning selle kasutamine ei saa sõltuda vaid poliitilistest või veel vähem emotsionaalsetest põhjendustest ja õigustest. Rahvusvaheline õigus kehtestab piisavalt selged reeglid selles valdkonnas ning oleks hea, kui poliitikud ning nende nõunikud teaksid, mida rahvusvaheline õigus ütleb sõjalise jõu kasutamise kohta, et vältida olukordi, kus põhjendamatult kasutatakse sõjalisi vahendeid ning põhjustatakse ebavajalikku hävingut.¹⁶¹

Relvastatud jõu kasutamine on rahvusvahelistes suhetes tundlik teema ja üks sõlmküsimusi ka rahvusvahelises õiguses. Ühelt poolt ÜRO harta sisaldab laialdast relvastatud jõu kasutamise keeldu, kuid teisalt tunnistab, et seda tohib kasutada individuaalseks ja kollektiivseks enesekaitseks ning Julgeolekunõukogu loal kollektiivse julgeolekusüsteemi raames. ÜRO põhikiri (artikkel 2(7)) keelab sekkuda riigi siseasjadesse. Erandina on sekkumine lubatud vaid Julgeolekunõukogu otsusel rahvusvahelise rahu ja julgeoleku tagamiseks. Riigi sees asetleidvad rängad inimõiguste rikkumised ei ole seega eelnimetatud erandiga sõnaselgelt hõlmatud.¹⁶² Süüria ei ole ÜRO liikmesriik ja antud konflikt on siseriiklik, puudub oht rahvusvahelisele julgeolekule ja rahule, on Julgeolekunõukogu jaoks muud alust, et Süüriasse sekkuda. Kui konkreetne riik ei suuda oma elanikkonda kaitsta massiliste inimõiguste rikkumise eest, peab sekkuma rahvusvaheline kogukond. Kohustus kaitsta printsipi võimaldab nn RtoP kuritegude ehk

---

¹⁵⁸ M. Kiviorg (2010), lk 155.

¹⁵⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 2 (4) - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (11.04.2016).

¹⁶⁰ R. Värk. Sõjalise jõu kasutamine: rahvusvaheline õigus ning praktika. - Juridica nr 7, 2002. – http://juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2002/7/41023.PRN.prv.php. (01.03.2016).

¹⁶¹ R. Värk (2002).

¹⁶² L. Lipre-Järma (2012).

ränkade inimõiguste rikkumiste toimumisel (või ennetamiseks) riikide suveräänsust piirata. See lähenemine kõigutab Vestfaali süsteemi üht aluspõhimõtet, mille järgi on riikide võim oma territooriumi üle absoluutne ja kus mittesekkumine riikide siseasjadesse on riikidevahelise suhtluse aluspõhimõte. Peaassamblee, erinevalt Julgeolekunõukogust, ei saa aga vastu võtta õiguslikult siduvaid otsuseid: Peaassamblee resolutsioonid on soovituslikud poliitilised kokkulepped.¹⁶³ Julgeolekunõukogu otsused on siduvad ka mitteliikmesriigile. Harta artikli 2 lg 6 kohaselt rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamiseks peab organisatsioon tagama, et mitteliikmesriigid tegutseksid harta põhimõtete kohaselt.¹⁶⁴

Konflikti lahendamiseks ÜRO resolutsioonidega ei ole saanud Julgeolekunõukogu kasutada raskemat jõudu kuna Venemaa ja Hiina on kasutanud oma Julgeolekunõukogu alalisliikme vetoõigus resolutsioonide hääletamisel. Antud juhul ei ole ka Süüria valitsus nõus ÜRO poolse sekkumisega ja ÜRO ei saa riiki siseneda ka mitte kutsel.

ÜRO Julgeolekunõukogul tuleks läbirääkimiste teel sõlmida relvarahu, kutsudes kõiki riike, sealhulgas USA-d, Venemaad, Saudi Araabiat, Türgit, Katari ja Iraani üles lõpetama Süürias sõjajõudude relvastamise ja rahastamise. Samuti survestada Pärsia lahe riike, Türgit ja Iraani teostama läbirääkimisi regionaalse raamistiku osas, mis suudaks tagada rahu püsimise. Araablased, türklased ja iraanlased on elanud üksteisega aastasadu ning just nemad, mitte välised jõud, peaksid näitama teed stabiilse korrani selles piirkonnas. Süüria kriisile tuleb leida poliitiline ja kõiki ühiskonnarühmi kaasav rahumeelne lahendus. Kõik konfliktipooled peaksid hoiduma vägivallast ning sõlmima relvarahu ja sellest kinni pidama.

Kindlasti on aga ISISe organisatsiooni võimalik sõjaliste ja majanduslike vahenditega nõrgestada ja purustada. Kui Islamiriik lakkab füüsilise riigitaolise moodustisena eksisteerimast, siis vähendab see kindlasti ka ISISe globaalset atraktiivsust. Kui mureneb ISISe võitmatuse oreool, siis on kergem saada kontrolli alla ka ISISe frantsiisi edasist levikut ning ohjeldada Islamiriigi provintse Liibüas, Egiptuses ja mujal. Kõik see kokku võib märkimisväärselt kahandada aktiivset terroriohtu maailmas.

---

¹⁶³ L. Lipre-Järma (2012).

¹⁶⁴ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 2 lg 6 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (11.04.2016).

Kriisi ei ole võimalik lahendada, kui eksisteerib organisatsioon ISIS. Kollektiivset julgeolekusüsteemi saab rakendada terrorismi vastu, sest traditsiooniliste ohtude kõrval on terrorism muutunud üheks aktuaalseks, reaalseks ja tõsiseks rahvusvaheliseks probleemiks. Kuna Julgeolekunõukogul on peamine vastutus rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamise eest ning sellest tulenevalt ka õigus preventiivselt tegutseda, siis on Julgeolekunõukogul pigem kohustus suhtuda terrorismi täie tõsidusega ja võtta ette samme, mis võivad osutada vajalikuks selle vastu võitlemisel. Rahvusvaheline terrorism on oht rahule.¹⁶⁵ Ilmselt annaks Islamiriiki sõjaliste ja majanduslike vahenditega nõrgestada ja purustada. Islamiriigi lagunemisega väheneks kindlasti ka ISISe ülemaailmne atraktiivsus ning tekiks võimalus ohjeldada Islamiriigi provintse mujal. Kõik see võib vähendada ka terroriohtu maailmas. Ilmselt oleks sõjaliselt ISISit võimalik võita maavägedega ning nende territooriumi ülevõtmisega, kuna toimunud õhurünnakud on küll ISISit nõrgestanud, kuid märkmisväärset tulemust see ei ole andnud.

ISISe üle Süürias võidu saavutamine eeldab mõõdukamate mässuliste ja Assadi toetavate jõudude vahelise sõjategevuse püsivat lõppu. Seejärel oleks teoreetiliselt võimalik Süüria sisene mõõdukate valitsusmeelsete ja mässuliste ühisrinne ISISe ja al-Qaeda seotud al-Nusra Rinde vastu. Püsiva relvarahu saavutamine mõõdukate mässuliste ja valitsust toetavate jõudude vahel on aga võimalik ainult koos Assadi lahkumisega pildilt.¹⁶⁶

Euroopa saab aidata andes humanitaarabi ja rahaliselt toetada riike, kus on kõige suurem sisseränne. Sellega peataks ka ehk massilised pagulaste liikumised Euroopasse. Kuid ka Euroopas tuleks pagulastele abi pakkuda ja aidata integreeruda ühiskonda.

Isikute ümberasustamisel ja -paigutamisel on oluline roll isikute tuvastamisel ning nende lõimumisel ühiskonda. Kuna pagulastega kaasneb oht avalikule korrale, sh kuritegevusele ning pagulastega kaasnevat koormuse suurenemist sotsiaalkaitstesüsteemile, tuleks olulist tähelepanu pöörata isikute tuvastamisele – kuna paljudel isikutel puuduvad kehtivad dokumendid, teeb see abivajava pagulase eristamise terroristist keeruliseks.

---

¹⁶⁵ R. Värk (2011), lk 156.

¹⁶⁶ T. Leht (2015).

Et pagulaste vastuvõtmise, ümberasustamise ja integreerimisega kaasnevaid probleeme vähendada, tuleks hoolikalt uurida põgenike tausta. Selleks peaks kindlaks tegema ja tõendama tema isikut. Kogukondade tekkimise vältimiseks tuleks pagulasi vastu võtta erinevatest piirkondadest ja paigutada nad elama erinevatesse maakondadesse ning jälgida nende kohanemist ja püüdlikkust ise hakkama saada. Kindlasti tuleks anda võimalus töö leidmiseks, ümberõppimiseks ja hariduse omandamiseks. Siinkohal võiks eelistada põgenikke, kes juba omavad haridust ning oskavad lisaks oma emakeelele mõnda võõrkeelt. Enne põgeniku vastuvõtmist tuleks teda kurssi viia vastuvõturiigi kultuuri ja ühiskonnakorraldusega, sh kohustustega.

THE NATURE OF SOCIAL CONFLICT, ITS SOURCES AND WAYS TO SOLVE IT IN EXAMPLE OF EUROPEAN REFUGEE CRISIS

Summary

The riot in Syria broke out in 2011, when the Arab Spring had finally reached the country. Due to chaotic opposing forces and lacking state authority the situation might require the use of hard power for restoring the stability in the area. Initially, only soft power was used, mainly out of fear: a domestic war can easily evolve into a regional conflict.¹⁶⁷ Soft power is used in an attempt to influence the public opinion of opponents or neutral countries, and therefore the decision-making processes of the political leadership of the targeted country.¹⁶⁸ Soft power is a concept developed by Joseph Nye, combining the elements of foreign politics, economic means and culture. The "soft power" of a state mainly relies on three resources: culture, political values (given that they are used in the same way both in the target country and in foreign countries) and its foreign politics (if it can be viewed as legitimate and moral).¹⁶⁹ Meanwhile, hard power means influencing the country with military and economic measures (sanctions). When analyzing the methods used for handling the refugee crisis it becomes obvious that soft power elements lack the required efficiency. Some elements of hard power should also be used for efficient handling of the problem. To put it simple, the immense refugee crisis cannot be controlled by using solely the elements of soft power.¹⁷⁰

A fair role in the development of the crisis can be attributed to the political crisis, largely caused by a one-party system, dictatorial governing, excessive corruption and the government's apathy towards dealing with different social issues. After the demonstrations in 2011, Al-Assad launched new reforms but, to put it figuratively, the genie was already out of the bottle.

Another significant source of the conflict is the conflict of material resources, which only deepened due to the dearth. The dearth robbed the income from most Sunni farmers. Rapid increase in population furthermore increased the demand for the already scarce water supply. It

---

¹⁶⁷ E. Varga (2015).

¹⁶⁸ A. Sinisalu (2012), lk 42.

¹⁶⁹ J.S. Nye (2004).

¹⁷⁰ E. Varga (2015).

all resulted in increased unemployment, food shortage and hundreds of thousands of people leaving the country. The country's inability/unwillingness to do something to increase the well-being of the population was inevitably the source of dissatisfaction.

The world is changing politically, economically and demographically. In Arab countries, the governments are looking for stable grounds on which to build their strength, durability and democratic institutions. All this has taken place during unprecedented climate changes that make the search for stability even more difficult.

Different income and material standing also cause conflicts. It is also an obstacle for moving between different social classes. People share different cultural and racial, also political and religious views. All this can create intolerance, persecution and harassment. Another strong source of conflict is different levels of education and availability of said education, playing an important part in employment. Income depends on the job and education, which in return affects one's lifestyle and world view. With a good education and honored profession you get access to sufficient economic resources and power that also provide better grounds for moving between different social classes, better communication, and view of the world, prestige and social position.

The largest source of conflict seem to be the value judgments, more precisely, ethnic-religious views. Ethnic conflicts are the result of conscious choices made by people, trying to reach some specific goals by violent means. This is true both for internal conflicts and conflicts taking place in foreign countries or regions.¹⁷¹ These aren't natural disasters that just happen but are created by humans, they are the willing of single individuals, no matter if leaders or followers. Regardless if such choices are based on emotions or economic profitability, they are always shrouded in human emotions.¹⁷²

A fair role in the development of the crisis can be attributed to the political crisis, largely caused by a one-party system, dictatorial governing, excessive corruption and the government's apathy

---

¹⁷¹ S. Wolff (2006), p 6.

¹⁷² K. Cordell, S. Wolff (2010), p 44.

towards dealing with different social issues. After the demonstrations in 2011, Al-Assad launched new reforms but, to put it figuratively, the genie was already out of the bottle.

Another significant source of the conflict is the conflict of material resources, which only deepened due to the dearth. The dearth robbed the income from most Sunni farmers. Rapid increase in population furthermore increased the demand for the already scarce water supply. It all resulted in increased unemployment, food shortage and hundreds of thousands of people leaving the country. The country's inability/unwillingness to do something to increase the well-being of the population was inevitably the source of dissatisfaction.

According to international law, domestic wars are an internal problem. Generally there is a standing that assistance can be either political or economic but not military.¹⁷³ The conflict in Syria has grown into a domestic war and it's forbidden for other countries to interfere.

UN and its members avoid making threats or using force or using any other methods of intervention in international relations against the territorial or political independence of any countries, unless it conforms to UN's goals.¹⁷⁴ Practical experience of countries and international documents show that in that context, armed force is meant. Otherwise the countries would lose their freedom to use non-military measures for protecting their own rights and interests.¹⁷⁵ Using military force must definitely be the last resort and it cannot solely depend on political or, even worse, emotional reasoning and justifications. International law establishes clear rules in that field, and it would be expected of politicians and their counsellors to be aware of what the international law says about the use of military force, so situations where military measures are used without any justification, causing unnecessary destruction, could be avoided.¹⁷⁶ Using armed force in international relations is a sensitive subject and also one of the most controversial matters in the international law. On the one hand, UN charter bans extensive use of armed forces, meanwhile admitting that it is allowed for individual and collective self protection and on the permission of the United Nations Security Council, within the collective security network. The charter of the United Nations (Article 2(7)) forbids any intervention in country's internal

---

¹⁷³ M. Kiviorg (2010), lk 155.

¹⁷⁴ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 2 lg 4 – RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>. (11.04.2016).

¹⁷⁵ R. Värk (2002).

¹⁷⁶ R. Värk (2012).

matters. As an exception, intervention is allowed upon the decision of the United Nations Security Council, for assuring international peace and security. Therefore, the aforementioned exception doesn't literally cover severe violation of human rights taking place in the country.¹⁷⁷ Syria isn't a UN member country and the aforementioned conflict is internal, posing no threat to international security and peace. So are there any other grounds for the permission for intervention by the United Nations Security Council? If a specific country cannot protect their residents from mass violation of human rights, international collective must interfere. The obligatory principle of protection allows, in case of severe violation of human rights (or for prevention), limiting the sovereignty of countries. This approach unhinges one of the basic principles of the Westphalian system, according to which countries have an absolute power over their territory and not interfering with the internal matters of other countries is the principle of communication between said countries. The General Assembly, unlike the United Nations Security Council, cannot make legally binding decisions: resolutions of the General Assembly are advisory political agreements.¹⁷⁸ The decisions of the Security Council are binding even to non-membership countries. According to Article 2 subs. 6 of the charter, in order to assure international peace and security, the organization must assure that non-membership countries would act according to the charter.¹⁷⁹

The Security Council has not been able to use more severe force for solving the conflict by using UN resolutions, as China and Russia have applied their veto right as permanent members of the Security Council. In current case, the Syrian government also hasn't agreed to intervention by UN and UN has no grounds for entering the country uninvited.

The Security Council should conclude a ceasefire agreement by negotiations, calling all countries, this includes USA, Russia, Saudi Arabia, Turkey, Qatar and Iran, to cease arming and financing the armed forces in Syria. They can also pressure the countries of Persian Gulf, Turkey and Iran to conduct negotiations on regional framework that could assure the stability of peace. Arabs, Turks and Iranians have lived with each other for hundred of years and it'll be them, not

---

¹⁷⁷ L. Lipre-Järma (2012).

¹⁷⁸ L. Lipre-Järma (2012).

¹⁷⁹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut, art 2 lg 6 - RT II 1996, 24, 95. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/78623>, 11.04.2016.

external forces, who should work for assuring stability in the region. A peaceful political solution including all social groups should be established for the Syrian crisis. All conflict parties should avoid violence and conclude a ceasefire agreement and, of course, follow it.

Europe can assist by providing humanitarian aid and financial support to countries with the biggest immigration ratio. This might also halt the mass immigration of refugees into Europe. But refugees who have already reached Europe should also receive help and be integrated into the society.

Identification and integration of persons is important as part of the process of relocating. As refugees bring about a threat to public order, including crime and increased load on social protection systems, heightened attention should be paid to identification of persons, as in many cases there is a lack of valid documentation, making it difficult to tell apart a person in need of help from a terrorist.

In order to decrease the problems connected to the acceptance, relocation and integration of refugees, the background of said refugees should be thoroughly checked. This requires identification. In order to avoid potential communes, refugees should be accepted from different regions and placed in different counties, where their acclimatization and willingness to get along independently should be monitored. Providing opportunities to refugees for finding work, retraining and acquiring education is a must. At this point, it could be recommended that refugees who already have acquired an education and speak one or more foreign languages, in addition to their mother tongue, should be preferred. Prior to accepting a refugee they should be informed of the cultural and social background, including accompanying responsibilities, of the accepting country.

Kasutatud kirjandus

1. D. Abrams, M.A. Hogg, Social identity theory: constructive and critical advances. New York: Springer-Verlag 1990.
2. I. Aimre. Sotsioloogia. Tallinn 2001.
3. D. Andres-Virnas jt. Right to a Future. Empowering refugees from Syria and host governments to face a long-term crisis. Oxfam International 2015. – http://www.nrc.no/arch/_img/9209132.pdf. (01.03.2016).
4. T. Arango, Syria's Sectarian Fears Keep Region on Edge. The New York Times 2012.
5. E.-M. Asari, H. Maasing, E. Luik. Rakendusuring: Rahvusvahelise kaitse saajate ümberasustamise ja -paigutamise programmides osalemise võimalikud riskid Eesti sisejulgeolekule. Tallinn: Sisekaitseakadeemia
6. Migratsiooniuringute keskus 2015. – https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2015_umberasustamine_lopparuanne.pdf. (19.02.2016).
7. U. Beck. Riskiühiskond: teel uue modernsuse poole. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2005.
8. J. Blake, A. Mahmud. The Arab Spring's Four Seasons: International Protections and the Sovereignty Problem. – <http://elibrary.law.psu.edu/jlia/vol3/iss1/5/>. (17.02.2016).
9. Bolton, R. Igapäevaoskused. Puhja: Väike Vanker 2002.
10. I. Brooks. Organisatsioonikäitumine: üksikisik, rühm ja organisatsioon. Tallinn: Tänapäev 2008.
11. M. E. Brown jt. Nationalism and ethnic conflict. London: The Mit Press 2001.
12. M. Catchpole, D. Coulombier. Refugee crisis demands European Union-wide surveillance! – Eurosurveillance, Volume 20, Issue 45, 2015. – <http://www.eurosurveillance.org/ViewArticle.aspx?ArticleId=21302>, (26.02.2016).
13. G.E. Co-Chair jt. The Responsibility To Protect. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty. Canada: International Development Research Centre 2001.
14. K. Cordell, S. Wolff. Ethnic conflict: causes, consequences, responses. Cambridge: Polity Press 2010.
15. L. Coser. The Functions of Social Conflict. NY: Free Press 1969.
16. Eesti rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas. Teabeamet 2016. – <https://www.teabeamet.ee/pdf/2016-et.pdf>. (21.04.2016).
17. Eesti elanike teadlikkus ja hoiakud pagulasküsimustes 2014. Tallinn: Saar Poll OÜ 2014. – https://www.siseministerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kodakondsus_ja_r2nne/2014_pagulasuuring_aruanne.pdf. (21.04.2016).
18. R. Fisher. Sources of Conflict and Methods of Conflict Resolution. Washington: American University 2000. – http://www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/sources_of_conflict_and_methods_of_resolution.pdf. (06.04.2016).
19. P. H. Gleick. Water, Drought, Climate Change and Conflict in Syria. – California: Pacific Institute 2014. – <http://journals.ametsoc.org/doi/abs/10.1175/WCAS-D-13-00059.1>. (17.02.2016).

20. C. Gray. *International Law and the Use of Force*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press 2008.
21. C. Gray. *The Use of Force and the International Legal Order* - Evans, Malcolm D. (Ed.). *International Law*. Oxford: Oxford University Press 2003.
22. B. B. Hess jt. *Sotsioloogia*. Tallinn: Külim 2000.
23. Eesti Kaitsepolitsei amet. *Kaitsepolitsei ameti Aastaraamat 2013*.
24. Eesti Kaitsepolitsei amet. *Kaitsepolitsei ameti Aastaraamat 2014*.
25. T. Kalvet. Kas pagulased päästaksid Eesti majanduse? Müüdid ja tegelikkus. – Uued uudised 2015. – <http://uueduudised.ee/tonu-kalvet-kas-pagulased-paastaksid-estimajanduse-muudid-ja-tegelikkus/>. (01.03.2016).
26. S. Kaugia. *Õigusteadvuse olemus ja aregudeterminandid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
27. S. Kaugia. Sotsiaalsest konfliktist ja selle reguleerimisest. – *Akadeemia* nr 7, 2000.
28. A. Kidron. *Ärijuhtimise psühholoogia*. Tallinn: Mondo 2004.
29. M. Kiviorg. Jõu kasutamine rahvusvahelises õiguses. – M. Kiviorg jt. *Rahvusvaheline õigus*. Tallinn: Kirjastus Juura 2010.
30. J. Kivirähk. Kuidas suhtuda Venemaa välispoliitika "humanitaarsesse dimensiooni"? - *Diplomaatia* nr 74/75, 2009. – <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kuidas-suhtuda-venemaa-valispoliitika-humanitaarsesse-dimensiooni-1/>. (21.04.2016)
31. M. Kolga. Kriiside lahendamine ÜROs - kas pelgalt rahuvalve? *Diplomaatia* nr 123, 2013. – <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kriiside-lahendamine-uros-kas-pelgalt-rahuvolve/>. (24.04.2016).
32. H. Lacey. *Kuidas lahendada konflikte töökohal*. Tartu: Elmatar 2002.
33. D.A. Lake, D. Rothchild. *Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict*. *International Security* Vol. 21, No. 2. Cambridge: The MIT Press.
34. K. Land. *Vaidluste lahendamine*. - M. Kiviorg jt. *Rahvusvaheline õigus*. Tallinn: Kirjastus Juura 2010.
35. T. Leht. ISIS ja Süüria lõputu sõda. – *Poliitika Guru* 2015. – <http://www.poliitika.guru/isis-ja-suuria-loputu-soda/>. (21.04.2016)
36. Lepitusseaduse eelnõu seletuskiri. – www.riigikogu.ee/download/0c8ba3f6-6aa9-8a9c-0d63-3c5fd5ba33f2. (10.03.2016).
37. R. J. Lewicki jt. *Läbirääkimiste põhitõed*. Tartu: Fontes 1999.
38. W. C. Levin. *Sociological ideas*. Belmont (California): Wadsworth 1991, 3rd ed.
39. L. Lipre-Järma. Kohustus Kaitsta. *Diplomaatia* nr 110, 2012. – <http://www.diplomaatia.ee/artikkel/kohustus-kaitsta/>. (10.04.2016).
40. M. McKay jt. *Suhtlemisoskused*. Järvaküla: Väike Vanker 2000.
41. Notarite Koda. Mis on lepitamine ja millises olukorras on otstarbekas seda teenust kasutada. – <http://www.notar.ee/20345>. (14.04.2016).
42. R. Narits. Seadusloome õigusliku ja regulatiivse mõju hindamine. – *Riigikogu Toimetised* nr 4, 2001. – <http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=11863&highlight=%F5igusteaduse&op=arhive2>. (27.04.2016).
43. Rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu seletuskiri. – [http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rahvusvahelise_sanktsiooni_seletuskiri_lisadega_\(636\).pdf](http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/Rahvusvahelise_sanktsiooni_seletuskiri_lisadega_(636).pdf). (21.04.2016).

44. RIA Novosti. Bashar al-Assad: Süüria vajab Venemaa sõjaväebaase. – Sputnik 2016. – <http://sputnik-news.ee/politics/20160401/963179.html>. (24.04.2016).
45. J.S. Nye. The Means to Success. New York: Public Affairs 2004. – <https://webfiles.uci.edu/schofer/classes/2010soc2/readings/8%20Nye%20Soft%20Power%20Ch%201.pdf>. (23.02.2016).
46. C. de Rover. Teenida ja Kaitsta. Inimõigused ja humanitaarõigus politsei- ja julgolekujõududele. Tallinn: Õigustõlkebüroo Interlex OÜ 2001.
47. J. Ruus. Poliitilised institutsioonid. Tallinn: Riigikantselei 1998. – <http://www.digar.ee/arhiiv/en/download/199248>. (10.04.2016).
48. Rõivas ja Katainen: hädalisi tuleb aidata, pagulaste negatiivne mõju EL-i majandusele on vaid lühiajaline. – Eesti Rahva Ringhääling 2015. – <http://uudised.err.ee/v/majandus/dd944f45-f744-4e67-8665-ca74607180a4/roivas-ja-katainen-hadalisi-tuleb-aidata-pagulaste-negatiivne-moju-el-i-majandusele-on-vaid-luhiajaline>. (01.03.2016).
49. A. Sinisalu. Mõjutustegevuse piirid rahvusvahelises õiguses. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2012.
50. S. Smooha. The model of ethnic democracy. Flensburg: European Centre for Minority Issues 2001.
51. Staatenlose Kurden in Syrien. Illegale Eindringlinge oder Opfer nationalistischer Politik? – Kurdwatch Bericht 5. Berlin: KurdWatch 2010. – <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=1402&z=de&cure=233>. (14.04.2016).
52. Statistikaamet: aastaks 2040 väheneb Eesti elanike arv 125 000 võrra. – Postimees 2014. – <http://www.postimees.ee/2709510/statistikaamet-aastaks-2040-vaheneb-est-elanike-arv-125-000-vorra>. (01.03.2016).
53. The Responsibility To Protect, Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, International Development Research Centre, Canada 2001.
54. B. Tibi. Die Verschwörung: Das Trauma arabischer Politik. Hamburg: Hoffmann und Campe 1993.
55. K. Türk. Eestvedamine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2001.
56. H-J. Uibopuu. Inimõiguste rahvusvaheline kaitse. Salzburg ja Tallinn: Juura, Õigusteabe AS 2000.
57. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. About the Crisis. – <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/about-crisis>. (14.04.2016).
58. M. Vadi. Organisatsioonikäitumine. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2001.
59. E. Varga. Refugee Problem in Europe. – Case Studies. Eurasian Journal of Social Sciences 3 (4), 2015. – <http://eurasianpublications.com/Eurasian-Journal-of-Social-Sciences/Vol.3-No.4-2015-4.pdf>. (25.02.2016).
60. Ü. Vihma. Inimene konfliktide keskel. Tallinn: Äripäeva Kirjastus 2006.
61. K. von Leukefeld. Wieder Tote in Daraa. Keine Ende der Proteste in Syrien. – Neues Deutschland 2011. – <http://www.neues-deutschland.de/artikel/195231.wieder-tote-in-daraa.html>. (14.04.2016).
62. W. S. von Ulrich. Dramatische Entwicklungen in Syrien und Jemen. – HaGalili 2011. – <http://www.hagalil.com/2011/03/syrien-3/>. (14.04.2016).
63. R. Värk. Kollektiivne enesekitse: ajalugu, teooria ja praktika. – Acta Societatis Martensis nr 3, 2007/2008. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2007.

64. R. Värk. Operatsioon "Iraagi vabadus": Kas relvastatud jõu kasutamiseks oli õiguslik alus. – KVÜÕA Toimetised nr 18, 2014. – http://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2014/08/KVUOA_Toimetised_18_Iraak_5_Vark.pdf. (10.04.2016).
65. R. Värk. Relvastatud jõu kasutamise õiguspärasusest Krimmi näitel. – Sõdur nr 2 (77), 2014. – http://www.academia.edu/6961448/Relvastatud_j%C3%B5u_kasutamise_%C3%B5igus_p%C3%A4rasusest_Krimmi_n%C3%A4itel. (24.04.2016).
66. R. Värk. Riikide enesekaitse ja kollektiivse julgeolekusüsteemi võimalikkusest terroristlike mitteriiklike rühmituste kontekstis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
67. R. Värk. Sõjalise jõu kasutamine: rahvusvaheline õigus ning praktika. – Juridica nr 7, 2002. – http://juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2002/7/41023.PRN.prv.php. (21.04.2016).
68. C. E. Werrell, F. Femia, A.-M. Slaughter. The Arab Spring and Climate Change. A Climate and Security Correlations Series. – Center for American Progress 2013. – <https://www.americanprogress.org/issues/security/report/2013/02/28/54579/the-arab-spring-and-climate-change/>. (01.03.2016).
69. S. Wolff. Ethnic Conflict A Global Perspective. Oxford: Oxford University Press 2006.
70. ÜRO: kodusõjast Süürias on saanud ususõda. Eesti Rahvus Ringhääling 2012.
71. Н. Ф. Вишнякова. Конфликтология: учебное пособие для системы повышения квалификации работников образования. Минск: Университетское 2000.

Kasutatud normatiivmaterjal:

72. Lepitusseadus. – RT I 2009, 59, 385.
73. Välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. – RT I, 23.03.2015, 27.
74. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikiri ning Rahvusvahelise Kohtu statuut. – RT II 1996, 24, 95.
75. ÜRO Pagulasseisundi konventsioon. – RT II 1997, 6, 26.

Lisa 1. Süüria kodusõja peamised vahetud osalejad ja neid toetavad riigid

SÜÜRIA KODUSÕJA PEAMISED VAHETUD OSALEJAD JA RIIGID, MIS NEID TOETAVAD (LIPUD VÄLIMISES RINGIS)

NB! Kuulumine ühte leeri Al-Assadi suhtes ei tähenda omavahelist sõbralikkku läbisaamist. Al-Assadi vastased on üldjuhul sõjas ka omavahel.

Lihthtsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Kati Luhamägi
(sünnikuupäev: 26.11.1984)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihthtsentsi) enda loodud teose
SOTSIAALSE KONFLIKTI OLEMUS, ALLIKAD JA LAHENDAMISE TEED
EUROOPA PAGULASKRIISI NÄITEL,

mille juhendaja on Silvia Kaugia,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihthtsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 27.04.2016